

3

136-

137.

ВЪЗМЪЩЕНІЕ НА СМЪРТНОСТА

ВЪЗМЪЩЕНІЕ НА СМЪРТНОСТА

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 136-7.

שנו

רבותינו שלשה ספרים נפתחין בראש השנה אחד
 של דריקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד
 של טובי דריקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר
 לחיים רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה
 ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים זכו נכתבין לחיים לא זכו למיתה
 וזה שאמרו חכמים דריקים גמורים שנכתבים לחיים ורשעים
 שנכתבין למיתה לא דריקים שאין להם עונות ולא רשעים שאין להם זכויות
 שכמה דריקים מתים לאלתר וכמה רשעים מאריבין ימים שלמה וכתוב צווח
 שיש דריקים שמויע עליהם כמעשה הרשעים וכבר אמרו רבותינו אין ב
 בדינו שלות הרשעים אף לא יסורי הדריקים אלא כך היא המדה יש עונות
 סדינו של הקב"ה ומשפטו של דריקים ליפרע מהם בעולם הזה ויש מהן
 שהדין ליפרע בעולם הבא וכן הזכיר יש מהן בעל הגמול יתברך משלם
 שכרו בעולם הזה ויש שאמנם שכרו בעולם הבא וכפאדם חוטא כל השנה
 גמול לכל כך בעונות ומתקן בחטאים ועישה גם כן דקות ומעשים טובים
 ובאין מעשיו לפני ארון הכל הוא יתברך שמו שוקל לאותן מעשים אלו מפני
 אלו והדריק שהוא דריק גמור זוכה לחיים וכן רשע סדינו נתן לו לשלם
 שכרו בעולם הזה על מעשה הטוב ששעה נכתב ונחשב לאלתר לחיים
 כלומר שמתקן לו חייו ושלמה בעושר וכססים וכבוד יצא זה דריק גמור בדינו
 והרשע שהוא רשע גמור מכל צד נחתם לאלתר למיתה : וכן בעל מ
 מעשה הטוב שככל בעבירה אחת בלבד נכתב בראש השנה למיתה כלומר
 סימנות בשנה הזאת אי שיהיה נתחלואים רעים חיי צער ויסודין ומצא זה
 רשע גמור בדינו אע"פ שזה דריק ונזפה לחי העולם הבא והראשון שזכה
 לחיים רשע גמור ואובד לגמרי עד שיהיה גדול שבנביאים ככדון על חטא
 אחד קל ונענש עליו נקד בכאן רשע גמור ויהיה אחאב שבכאמר בו הראית
 כי כנע אחאב מפני וגו' נקרא בכאן בזה דריק גמור וכן זה שאמרו
 חכמים לחיים ולמיתה אינן בימים בלבד אלא כל העונות שנענשם הזה כ
 בנעים ועניי ומיתה הבנים וכיוצא בהן כלן כנו אותם חכמים בשם מיתה
 וכני השכר והגמול והטוב אמרוהו כלשון חיים זה הדין שאמרו חכמים
 שכל אדם כדון בראש השנה אינו אם יזכה לבן ערן ולחיי העולם הבא או
 אם יתחייב לגיהנם ואברון שאין אדם כדון בראש השנה אלא על עניני ה
 העולם הזה אם ראוי לחיים ולשלמה או למיתה ויסודין כך אמרו חכמים
 בראש השנה זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי הקל לישראל הוא
 ומשפט לאלהי יעקב ועל המדות וכו' ואמר איזו לשלום ואי זו לרעב ואי זו
 לשונות ובריות כו' ופקדו להזכירם לחיים ולמות אלא כך היא המדה בראש

השנה שוקלין מעשיו של אדם ונכתב ונחתם לאתגר לזכותו ולחובה בעולם
הזה כפי מה שמגיע לו כחלקו לפי מעשיו מן העולם הזה וכסאדם כפטור
לבית עלמנו שוקלין בהם ופוסקין עליו חלקו הראוי לו בעולם הנשמות :
שנו חכמים שלש כתות ליום הדין אחת של דריקים גמורים ואחת של רשעים
גמורים ואחת של בינוניים דריקים גמורים נכתבין ונחתמין לאתגר לחיו ה
העולם הבא רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאתגר לביהמם שגמור ורבים
מישינו ארמת עפר יקינו וגו' בינוניים שעונותיהן זכותיהן שקולין ה
הקב"ה נקרא רב חסד מטה כלפי חסד ועליהם אמר דוד אהבתי כי ישמע
י' את קולי תחניכי ועליהם באמרה אותה הפרשה כולה דלותי ולי יהושיע היו
בכלל מחנה עונות שלהם עין פושעי ישראל בגופן והוא הראש של הניח
תפלין מעולם והוא הדין לשאר מצות עשה שבגופו שלא קימה מעולם כגון
שלא קרא קרית שמע לא בידך על המזון לאחריו כולן יורדין לביהמם ו
נמצפנפין ועליון הימנה ומתרפאין סנא והבאתי את השלישית ב' ש' ועליהם
אמרה שנה י' ממית ומחיה וגו' אבל מי שעונותיו מרובי מזכותיו ובכלל
אותן הענוני עון זה האמו' והו' עין פושעי ישראל בגופן וכך פושעי אלה בגופן
והם בעלי עביר' כגו עריו יורדין לביהמם וכדונין בה יכ' חרס לאחר יכ' חרס
גופן כלה ונסמתן נשרפת גיהנם פולטתן ודוח מפורתן תחת כפות רגלי
הדריקי' סנא ועצמות רשעי' כי יהיו אפר תחת כפו רגלי' הדריקי' אבל המינין
והמסומרים והאסיקורוסין ושכפרו בתורה נשכפרו בתחיו המת' ושפרשו
מדרך כבוד ונסתגו חתיתם בארץ חיים והם הפרנסים המטילים אומא
יתירה על הזכור שלא לשום שמים כגון מלכי הגוים אשפי שאינו מהטיא
אותם אלא מוליכן בדרך ישרה אלא שהזכור מכוונים דעותיהם ומעשיהם
לעבודתו לא לעבודת ארון הכל ושחטאו ושהחטאו את הרבים כגון ירבעם
בן כבט וחכיריו יורדין לביהמם וכדונים בה לדוריו דורות זה שאמרו חכמים
שגש כתות הן ליום הדין יום מועד הוא לדין הכל הוא סכתוב עליו יום יו'
הגדול והגורא והוא יום וזמן העולם הבא אבל עומדין בדין ועליה שנו ב
בתוספתא זה שאמרנו שלש כתות ליום הדין וכו' : אבל אין הכונה
לרבנותו להארץ עונש האדם ושכרו יעד היום שהוא ואלא יחא דין ועונש
או סכר לנפשו קודם אותו הדין אלא לפי מהם זל מונין כאן כתות הדריקי'
גמורים והם הזוכים לחיו העולם הבא שהוא יום הדין הזה לפיכך שפרו להם
סכרם שהוא חיו העולם הבא וכן הרשעים הגמורים הם נכרתים מחיו ה
העולם הבא והם הכדונים באותו היום העתיד להחזירם לביהמם ולהכרת
והאכר הנפש מתוך העונש והענין הגדול המותרם עליהם הלכו בכריתת
זו אחר מתן סכרן של מצות ואחר סוף ענשן של עבודת אבל כל אחר

ואחד מכני ארס ים לו הדין בסעת מיתתו והראשון דיני כותת הללו כ
כעצמן דייקים גמורים נכתבין נחתמין לאלתר וכנסין לנן ערן והוא
עצמו חיים מחיו העולם הבא הוא רשעים גמורים נחתמין וכנסין לאלתר
לגיהנם וכדוכין בו וכינויים מצפצפין משם להוציאן למקום מנוחה כמו
שאנו עתידין לבאר בין בדין של גיהנם דהיה בכל יום נפש ונפש בין בדין
העתיד שהזכירו כברתא זו כל ארס נדון סכ כפי מעשיו בשלשה דינים
שמנו עליהן קל שבהן אין לו קצבה אלא כל אחר נדון כפי מעשיו ומצפצף
ועולה והחמור שבהן לדורי דורות והכינוני דינו שנים עשר חדש לאחר שני
עשר חדש בזמן הזה גיהנם בולטתן ומסרות לרומה ואין להם מנוחה ואנו
עתידים לבאר זה בדבר וברמז אבל לאחר שנים עשר חדשמן הדין הגדול
בושן כלה ונשמתינו בסרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רבלי הצדיקים אעפי
שים כבעלי עיר עצמם שעששו גדול מחזירו וחיובו וחר הימנו וכלן נידונו
שנים עשר חדש כדים כענשין נער וישורין בגיהנם לאחר יותר מחברו
גיהנם מגיהנם לענש וסכר כמו שאנו עתידים להזכיר והכל במספט
אמת ודין יוסר שנאמר כי כל דרכיו מספט ואכ תאמר ואלו שקראו אותן
חכמים כינויים לכל שעונותיהם וזכויותיהם שקולים ואמרנו בהן רב חסד מטה
כלפי חסד יורדין הם לגיהנם או אינן יורדין אכ תאמר ויורדין הם וכי מה
הועילה להם המדה הטובה הזאת רב חסד מטה כלפי חסד אכ תאמר אין
יורדין הם וביענות שקולים שעשו כמה ותכפרו ותסכות סאלה זו לשאל
אותך הרשע שעשיו אותו רשע גמור שנדון בגיהנם לדורי דורות לפי ש
סכפר בתחיית המתים או הטיל אימא ויתרא על הזכור והוא היה עסק
בתורה ובמצות כמה ישתלם סכרו וכי לא היה בינו ובין העובד עז כל
ימיו ומבלה עריות וסופך רמים חלוק והפרשו צדיק לא יעסה עולה אכ
העושה מצות ומעשים טובים ועובד עבירות הרבה אומר עבירה חמורה
סראו להיות אובד בה ונדון כרשע בגור משלם לו הקב"ה סכר אחץ מצות
ומעשים טובים נעלם הזה שנאמר ומשלם לסוכניו אל פניו להאכירו
כך תרגום אנקלוס ומשלם לסכאיהי טכונן דאינון עבדין קדמויהי בהאי עלמ'
לאובדוהון בעלמא דאתי לא מאחר עובד סכ לסכאיהי טכונן דאינון עבדין
קדמויהי בחייון משלם להון : וכך הצדיק הזה שהוא שקול
והקדוש כרוך הוא בחסדי הרבים מטה לו כלפי חסד ועשה אותו כצדיק גמור
אינו יורד לגיהנם אלא נדון בעולם הזה על עונות ומטאים שעשה ויניצל
מדינה של גיהנם כך סגו חכמים רובו זכיות ומיעוטו עבירות ופ
כפרעין ממנו עבירות קלות שעשה בעולם הזה כסכיל ליתן לו סכרו משים
בעולם הבא רובו עבירות ומיעוטו זכיות נחצין לו מתן סכר מצות קלות

שעה בעולם הזה כפי ליפירע ממוני משלם לעתיד לבא כמו שמשורש
 בעסקת פאה ואם תאמר אני שואל אותך על המת הדין שהוא שקול בשעת
 דינו ואתה משיבני על החי שנפרעין ממנו בחייו ולהבדיל בין אדם באלו
 המדה הזו שיהא שקול ויהא רב חסד מטה כלפי חסדי וכבריתא שנינו ג'
 כתו ליום הדי הצדיק והשקול הזה והרשע ומשמע דבשעת דיון לאחר מיתה
 במדות הללו הם. אלו כד השיבנו אלו דיון האמיתני שמו דין האדם לפי
 מעשיו יש עוננו שדינו לפרע מן העש' אותן בעול הזה בחייו ויש שדינו לפרע
 מהן לאחר מיתה כדן גהנם וכיון שכן כשהקבלה דין את האדם בראש השנה
 והוא שקול ומענין מדה רב חסד שלו שהוא מטה כלפי חסד פוטרו מביהמס
 והדין כותב סיפרע מוחצה עונות שלו בחיים וכך היא המדה ברובו זכויות
 ומיעוט עבירות אין ממתוכין לו עד שעת המיתה אלא כיון שרואה הקבלה
 שהוא מזדכה בעולם הכשמות מקדים לו וגובה מיעוט עבירות עלם הזה
 בחייו לפי המדה הזו היה רובו זכית בר' גבורה עליו חית' אס' הכריע ענמו
 לכף חובה בין שיהא שקול בין שיהא רובו עבירות הרי האריך הדין על עצמו עד
 שיקבל סכר מצותיו או פורענות עונותיו ופסעו בין שיקבל אותן בחייכות
 ימיו או בשאר המדות בעולם הזה כדי שיהא הגמול שלם וקיים לו לעולם ה'
 הכשמות כמו שהזכירו חכמים במקום שהזכרנו. וכך שנויה עוד ב'
 בבראשית רבה ר' עקיבא אומר אחד אלני ואחד אלני מדקרק עמהם עד ת'
 תהום רבה מדקרק עם הצדיקים וגובה מהם מיעוט מעשים רעים פעם
 בעולם הזה כדי להשיע להם שלוח לעולם ומשפיע שלוח לרשע' ונתן להם
 סכר מצות קלות שעשו בעולם הזה כדי להפרע מהם לעתיד לבא
 ועוד אמרו בכל בשנאחזר בין גמליאל גמליאל רבני ישמעאל בין אלטע גורן בהם
 שיהרבו והיה ר' ישמעאל נוכח אמר לגורן שמעון בין גמליאל מפני מה אתה
 נוכח לשת' פסיעות אתה נתון בחלקן של צדיקים ואתה נוכח אמר לו אני
 נוכח על שאני נהרגין בעבדי ע'ז וכמגלי עריות וכשופכי דמים וכמחללי
 שבתות אמר לר' שמא שוער היית או יסן וכאת' לך אשה לשאל על כדתה
 ועל טומאתה ועל טהרת' ואמרת לה המתני עד שאישן והתורה אמרה כל
 אלמנה נתנו לך תענין אם ענה תענה אותו וכתוב בתורה ותרגתי אתכם
 בחרב בחרבי לא באמר אלא בחרב : לפי המדה הזו ישראל רובו זעיר
 ויסורין בעולם הזה יותר משאר האומות. כיצד אי איפשר לאומות
 בלא דקק ומעשים נאים ואי איפשר לישראל בלא עבירות אלא שהאומות
 אובדות בעונם עו' שלום לביהמס ואחרן ישראל חלקם בחיים שדבקים ב'
 כינור הכל יתבדק ולפיכך הדין מתוח הנגד כל ישראל לפרע מהן מלבדן
 עונות בעולם הזה ומדת הטוב פרושה על האומות כולם להם סכר בעולם

חזה על מעשר כמים וצדקה שעשין זהו סכאמר רק אתכם ידעת מכל מ
 אספחות הארמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם וכך דרשו בגמרא
 במסכת תעניות אל אמונה כסס שכפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו
 על עברה קלה שעשין כך כפרעין מן הצדיקים בעולם הזה אפילו על
 עברה קלה שעשין ואין עונ כסס שמסלמין שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא
 אפילו על מזנה קלה שעשין כך משלמין שכר להרשע בעולם הזה אפילו על
 מזנה קלה שעשין ואמרנו לפי דרך זו לא איברי עלמא אלא או לצדיקי גמורי
 או לרשעי גמורי כלומר שהצדיקים גמורים אוכלין העולם הזה וכלמין העולם
 הבא סכאמר להכחיל אלהיים ואוצרותיהם אטלא גרשעים גמורים העפ
 סיורדין לבאר שחת אוכלין העולם הזה בסכר מועט מעשים טובים שעשו
 וזהו סכאמר הן צדיק בארץ יטילם אף כי רשע וחוטא כלומר הן הצדיק
 משתלם בעולם הזה על עבירות שעשה קל וחומר שישתלם הרשע והחוטא
 כלומר שמתשלמו הצדיק שאנו רואין בארץ שהיא העולם הזה יש לנו ללמוד
 תשלום הרשעים לעולם הבא נקל וחומר אעפ"י שהמהיבך היא כמו
 ס זכרנו חכמים איפשר כשיחטא האדם סמוך למיתה ויכריע עמו לבק
 חובה זכיות שעשה מקילין לו מדינה של גיהנם וכך מי שהיה רוכש עבירות
 וסמוך למיתה שקל עצמו והיה מחצה זכיות ומחצה עבירות רב חסד משה לו
 כלפי חסד וזכה בעולם הנשמות ומיעוט עבירות שעשה גורעין ממנו חלקו
 שכל אדם לפי מעשיו הוא זוכה בעולם הבא כך אמרו חכמים לעולם הבא
 מלמד שכל צדיק וצדיק כזה מחיבתו של חברו ואמרנו כשופא נמה וכו'
 וכן אפשר שיה הדין נהגבמי שהיה בה' במדה אחת ונגוד עלינו דינו ואמר
 כך הכריע עמו לזד אחת מן המדות שדינו במקומו עומד ובעולם הנשמות
 הוא כדון בשלש כחיות הללו כשפט הכריותא שכפרעין ממי שרבו זכיות
 על מיעוט עבירות שעשה בעולם הרי הוא כאלו לא עשא ונותנין לו חלקו
 בעולם הבא כמו שראוי לזכו שעשה אעפ"י כן מי שכדו מאה מצות כעיתון
 והיו בירו עבירות אלא שכפרעו ממנו בעולם הזה איך חלקם בעולם הבא
 שיה זה צדיק גמור וזה צדיק שאינו גמור לפיכך כפרעין ממנו בעולם הזה
 ככדו שיה ראו למי העולם הבא לא שיגיע למעלת הצדיקי כפי מה שראוי
 לכל אחד לפי אמונתו ולפי מעשיו כי אלהי מספט יי אשרי כל חוכי לו
 ועוד מזכירו שאמרנו רבותינו אם רואה אדם סיורדין באין עליו ויפספס
 במעשיו סכאמר כחפסהרה כינו ונחקורה: פספס ולא מצא יתלה בטול
 תורה תלה ולא מצא בירוע סיורדין של אהבה הן סכאמר כי את אשר יאהב
 יי יוכיח ואמר רבה אמר רב סחורה אמר רב הובא כל שהקדוש ברוך הוא
 חפץ במדכאהו בייסורין סכא' ויי חפץ דכאו החלי למדכו מסס זל סיורדין

באין תחלה על מעשיו הרעים של אדם והן עבירות של לא תעשה שהדין
נותן שיענש עליהם לפיכך כשרואה סייסורין באין עליו ראונו לו לפספס
במעשיו לחזור מהן בתשובה והוא שנאמר נחפסה דרכינו ונחקורה ו
נשוכה אלנו ופעמים סייסורין באין על בטול תורה וכן כינא בזה והן בטולי
מצות עשה כמו שאמר רב קטינא למלאך שנתגלה לנוכי בעשיתו לעשה
אמר ליה אין בעידן ריתחא ענשינן לפיכך משבאו עליו סייסורין ופספס
בעצמו ולא מצא בעצמו עבירה והוא שיש בידו ידיעה תחלה וסוף יתלה ה
הייסורין כבטולי מצות העשה שאינו מזדרז לעשות אותן כראוי אלא מתעצל
בעשייתן וכן קיומן אכל מי שהא דזיק גמור ואין בידו עבירות ולא בטולי
מצות אין יסוריו אלא ייסורין של אהבה הן כדרך הייסודין שפירשנו למעלה
ליתן לו סכרו משלם לעולם הבא ולמה נקראו ייסורין של אהבה והלא יסורין
שפירשנו יסורין של עונשין הן על מיעוט עבירות שעשה כגון שהן באין על
סגת מעשה ועל העלם דבר כיצד הרוי שאכל חלב בסוגג נקרא חוטא סגן
קראתו התורה בכל מקום ומהו חטאו שלא נזהר בעצמו ולא היה ירא וחדר
אל דברי המקום ברוך הוא שלא יאכל ולא יעשה דבר שיכדיק יפה יפה
ויתגלה לו הדבר שהו מעתה נראוי לו לפי גזרותיו של הקב"ה ועל הדרך הזו
הוא טעם חטא השגגה בכל התורה ועוד שכל דבר האסור מלבד הנכס
ומטא אותה דעתו נעטמאתם בס לפיכך נקרא סוגג חוטא אעפי כן אין
הסוגג ראוי להענש על סגתו בגיהנם וכאר שחת אלא שהוא צריך מירוק
מאותו עון ולתקדש והטהר ממנו כדי שיהא ראוי למעלה ההוגנת למעשיו
הטובים בעולם הבא לפיכך חס הקב"ה על עמו ועל חסדיו ונתן להם הקרבנות
להתכפר בהן הסגות וכסאין בית המקדש קיים משלח עליהם ייסורי למדק
מהן אותן סגות ולהתכפר ביסורין כדי להיותן נקיים לעולמ הבא כבס ש
שהקרבנות אהבה וחמלה על ישראל ולקרבן תחת כנפי השכינה שנאמר
עולת התמיד לדורותיכם פתח אוהל מועד לפני יי אשר אועד לכם שמה
ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי וככנתי בחוף בני ישראל והייתי
לחס לאלהים וירעו כי אני יי אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים
לשכני בתוכם כך ייסורין הללו אהבה וחמלה על האדם אבל מכל מקו אפי
ייסורין אלנו לכפרה ולמירוק חטא הן באים וכך אמרו בס אמר רבי יוחנן
בגעים ובכיס אינן יסורין של אהבה והקפסו עליו ונגעים לא והאמר רבי כל
מי שיש בו אחד מארבע מראות נבעים הללו אינן אלא מזבח כפרה לישראל
הרי שדמו בכאן מזבח כפרה ליסורין של אהבה ויאעפי פדחן מזבח כפרה
הזו יסורין של אהבה לא הוו לומר שאין הכונה לדמותם למזבח ממש אלא
כסם שהמזבח מכפר על הראוי לו לכפר והן הסגות כך מראות נבעים מ

מכפרין על הזדונות ועוד תירצו עביון אחר הא לן והא להו כלומר שכני
ארץ ישראל שהן טהורין נאדעם טהורה והנבעים מרחיקים את בעליה מכל
אדם ומכל מבע אינן יסורין של אהבה לפי שהענש הגדול אינו ראוי אלא ל
לחטאי הזדון והעונות החמורים אבל בככל שאינן כזהרין בטומאה הוו
ויסורין של אהבה וזהו מזבח כפרה מכאן למדנו שאין יסורין של אהבה כאלו
אלא לכפרת חטא וכך אמרו גם בויסורין של אהבה שהן ממרקין גופו של
אדם ואין תמרוק ראוי לומר אלא על מירוק עינות או סגנת חטאים ועוד
אמרו גם על המעש' שאירע לרבא מהחמין הוין סגנו ומי חסיד הקב"ה דעבד
דיבא בלא דיבא מלמד שאין רעה באה על האדם כיון בגופו כיון בממונו אלא
על פי הדין ולפי זה אמרו גם עוד כל יסורין שיש בהם בטול תורה או בטול
תפלה אינן יסורין של אהבה ואם קבלן עליו מאהבה מה שכרו יראה זרע
יארץ ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו פנאמר וחפץ בידו
יבא . חפץ שאין אהבה זו ראויה להביא על האדם יסורין קשים סיהו
מבטלן אותו מעבודתו של הקב"ה מתפלה ותורה כל שאין בענין סיהו
האדם חובד בהם או בכרת נסמו נמחה אינן אלא יסורין שסופן בשלה ואי
בהם אלא הכנסת דעת לשעה וכיסורין הללו אמרו חכמים דריקים תחלתן
ויסורין וסופן בשלום ובפירוק חלק אמרו בשחלה ד' אליעזר ככנסו תלמידיו
אצלנו לבקרנו אמר להם חמה עזה באה לעולם התחילו בוכין ור' עקיבא
משחק אמרנו עקיבא מפני מה אתה משחק אמר להם מפני מה אתם
בוכים אמרו לנו פסד ספר תורה בצער ולא נבכה אמר להם לכך אני מ
משחק סבל זמן שאני רואה ד' שאין יינו מחמין ואין פשתו לוקה ואין סמנו
מכאיש ואין רובשנו מדבים אמרתי סמא חס ושלום קבל ד' עלמו ועבשו
שאני רואה ד' בצער אני סמא אמר לו עקיבא כלום חסדתי מן התורה כולה
אמר לו למדתנו רבינו כי אין דיוק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ועוד
אמר לגבפעם אחרת חביבין יסורין והביא לנו ממנשה שכל טרח שטרח בו
אכיו וכל עמל שעמל בו לא הועילו למוטב אלא יסורין וכו' . הרי רבו
עקיבא לא נחמו לרבי אליעזר אלא ביסורי של מירוק עינו ואם יש במדותיו
של הקב"ה יסורין שלא על חטא כלל היאך לא נחמנו בהן וכימי היה ראוי
ליסורין של אהבה ושלא על חטא אלא ד' אליעזר ועוד שהיה ד' עקיבא ת
תלמידו ולא בא אלא לבכרו בכל כחוריה תולה לו יסורין סגנו לבכרו ויא
למדנו שאין יסורין אלא לכפרה . עוד הזכירו חכמים דרך אחרת ביסורה
אמרונתא דכיר' ושמעאל כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קבל
עולמו ופירש הענין הזה מן המקרים ההווים בנוהג של עולם והבאין על כל
אדם כגון שימצא טורח במעשיו לפעמים ויכאב גופו כשיאכל מאכלים רעים

שאינן הגונים לפי טבע שלו וראשו כשיעמוד הפאם ויהיו לו מן היגיעות
 שבאות אפילו על האלפים שבנון אלנו אין כוונת מהן אלא הרסע הגמור
 לבהמס שמקבל עולמו ושומדין אותו מן השמים לעשות לו כל רעונו בעולם
 הזה שאמר יחילו דרכיו בכל עת אבל שאר בני אדם בין זדוקים בין רשעים
 כולם כולל מנהגו של עול והוא שפירסו בממלא שם בעדריק עד היכן חכלו
 יסודין כל שארנו לו כבוד לנכוס ואינו מתקבל עליו ואתקייפו עלה והעלו אפי'
 נהפך לו חלוקין ואפילו הושוט ודו לבים לטול שלם ועלו בידו שתיס וכל כך
 למה דתני רבי רבי יוסמעאל כל שעברו עליו וכו'. וזה ענין אחר היא אינו
 מן היסוריו המשתני בהם בני אדם זה מזה כדוב אבל ביסורין ממש לא למדנו
 בהם יסורין אלא לכפרה ואם תשאל ותאמר והלא מפוסם בתורה שיש
 יסורין של נסיון בגון והאלהים נסה את אברהם וכן למען עניתך לרשת את
 אשר בלבבך התשומר מצותיו אם לא: תשובה לשאלה זו כן הדבר וכך היא
 המדה שהקב"ה מנסה ולא כל אדם אלא מפסה הוא את חסדיו שנאמר יי'
 זדיק ויבחן כך דרשו בכראשית רבה היוצר הזה כשהוא כורק את כנסונו
 אינו כורק בקנקנים רעים שאינו מספיק להקים א' עליהם על שהוא סוכרו
 וכמו הוא כורק בקנקנים ופסם שאפילו מקים עליהם כמה פעמים אינן
 נשכרום כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים שאינם יכולין לעמוד את מיו הוא
 מנסה את הזדריקים שנאמר יי' זדיק ויבחן וכתב והאלהים נסה את אברהם
 ומהו נסיון הזה שיבוא עליהם בעבודתו של הקב"ה וכעשיית מצותיו טורח
 ועמל לפי שיש בני אדם שעושים מצות ומעשים טובים כסדרם משבת וכשהן
 בשלמה וכדגוח אבל מתוך הרחוק או כשהעבודה כלה עליהן בטורח ועמל
 גדול אינן עושין לפי הקב"ה מטורח על יריאיו בקצת נסיון כדי שיקבלו מעט
 ויעשו אותם מתוך הטורח כדי שיהא שכרם באותן מצות כפול ומכופל ולמה
 מנסה אותנו והלא גלנו וירדנו לפניו יתברך אם יקבל אותנו חסיד המנסה
 עבודה וטורח זה אף על פי כן אין שכר האדם בכח האמונה שלו כשכרו
 בפועל מעשה וכמציא מזכה אותנו להוציא דרכו הטובים לפועל ולמעשה
 ולמה נקרא נסיון והלא הכל צפוי לפניו יתברך אף על פי כן רשות האדם
 בידו אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה כמצא אותה חסיד מצוהו
 המנסה על מצוה זו בודאי לשיכך נקרא נסיון מצד העושה לא מצד המצוה
 יתברך שמו: מדה זו מרת הטוב אינה מרת נקמה ופירענות שהוא מנסה
 מי סגלנו לפניו שיטעם שלם באותו נסיון כדי להרבות לו שכר שאמרנו
 ולשיכך נתנסה אברהם כדי שיהא מקבל עבודה זו החמורה ויהא שכרו קיו'
 לעולם שנאמר כי נשבעתי כאשר יי' כויען אשר עשית את הדבר הזה וצמ'
 ולשיכך כתבנו וישראל במה נר כדו שיהו מקבלין טורח הלוכת המדברות
 וסדר האקריס אפי' ה' קדוש כריך הוא ולתורתו יטענו שכר על הדבר

ס' זכרת את כל הדרך אשר הלויך יי' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר
 למען ענתך לנסותך לדעת את אשר בלבבך ואמר זכרתי לך חסד נעודך
 אהבת כללותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה נמצא הנסיון הזה
 מדת הטובה שהאדם מקבל בו סדר ושמור של הקבה מתעלה ולכך הודיע עד
 היכן תביע אהבתו ויראתו בלב עבדיו והיאך נמצאין אחר מצותיו ושם
 רצונו ברצונם ואם תשאל ותאמר והלא חזקה נתנסה ולא עמד בנסיונו שכ
 וכן במלציו שדי בכל המשלחם עליו לדרוש המופת אשר היה בארץ עזבו
 האלהים לנסותי לדעת כל בלבבו מעולם לא נסה הקבה לאותו זדיק ולא
 בקם מיזנו דבר אלא הוא ברשות עצמו חטא והו סכתוב עזבו האלהים לנסותי
 לומר שלא עשה עמו כס ולא סייע אותו באותו ענין כמו שעשה עמו כס
 בסנחריב וכרפואת חליו ועזבו לעצמו מפני שחטא ברפואתו כמו שכתוב
 עליו ולא במחול עליו הסיב חזקה כי גבה לבו לפיכך הניחו הקבה עכשו
 לרשות עצמו וגבו לבבו ונכשל וזהו הענין בא ליטא שחזן ליבא לטקד
 מסייעין אותו במדה הזו הקבה עם ישראל בכניסתו לארץ הס הטאו
 ולא רצו להירוש יי' בארץ סכ ואתם לא תברתו ברי לישבו הארץ הזאת
 מוצחותיהם תקוצו ולא שמעתם בקולי מה זאת עשיתם וכתוב גם אני ולא
 אנסוף להורים אים מפניהם מן הגוים אשר עזב יהושע וימת למען נמות
 כס את ישראל השומרים הם את דרך יי' ללכת כס וכתו ויהיו לנסות כס את
 ישראל לדעת השמעו את מצות יי' הס הטאו ולא הירשו אותם וכרתו להם
 ברית והוא רצה לעשו עמהם כס להיות אים אחד מהם דודף אלף כאשר
 כתלה ונתנסו בדבר ונכסלו והנסיון הזה לא בחכמו של הקבה נעשה והוא
 עומד ומשלח להם להורישם והם לא שמעו • וכך זה ס' במן הנבי ממטור
 לכס להם מן תשמים וצא העם ולהטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך
 בתירתי אם לא איך הנסיון לישראל אלא מדת רחמים שהיה מזונם ונרד להם
 דבר יום ביומו וינצוץ למדבר הגדול והגורא בלא מחיה ונעמחם נהקדום
 ברך הוא וכנצו זהו שכתוב המאכילך מן במדבר אשר לא ידען אבותך
 למען עניתך ולמען נסותך להטיבך באחרי יתך הא למדנו שאין הנסיון הזה
 להביא על האדם יסורים שימות בהן או שיהא כל ימיו בצער ונשת ונטל
 מלעבוד האלהים ומלעסוק בתורתו אלא עורח ססופו הנסח ועמל ססופו
 סמחה ושלום כל סכן שאין הנסיון יסורין שיהא בהם מחיקת פס ואבדן
 העולם הזה לפיכך איך הנסיון בכלל יסורין לא יסורין של אהבה ולא יסורין
 של כפרה אינו אלא מדת השנן מרובה : כדרך שיש בצדוקים דרכו הגנה
 לכפרה כך יש ברשעים שתולין לו להאכדו כדי ליתן כפר מיעט מעשים
 טובים כמו שפירשנו יש סכוסקין חיים ושלום לחסד אבותיו כענין ס' כנים

מגל
דרי בגל

רבעים יסבנו לך על כסא ישראל ויש שמארויכו לנער שיסוב בתמונה שלמ'
 כדרך שעה ומנסה ומן האנשים שאומרים שהקבה פוסק שלה לרשעים
 לכפות בהם אנשי הרשע והתרמית שהיו מחזקין ברשעים ואומרים הנה אה
 רשעים ושלנו שלם הסיגו חיל אך שוא עבוד אלהים ומה נבע כי נשמור כ
 בריתו וברוך יודע האמת . ואם תשאל ותאמר הרי שתקנו חכמים
 דרכים הללו לפי כונתם ולפי הכרע פסקו התורה והנביאים אם כן מהו זה
 שהנביאים נזוים על הענין הזה ומהו שתאמרמיה על הרשעים דרוק אתה
 וי' וישר משפטך אך משפטים ארכר אותך מרוע דרך הרשעים נלחם נאמר
 דור אך דרוק זכית לכבו נארחץ נקנין כפי נג' . ותמה יסעיה על
 הצדיקים למה תתעני י' מרחסוך תקסיה לכבו מיראתך נאמר חקוק על
 סניהם למה תדאני אין נעמל תביט סוד נחמם לכנדי וכתיב כורסע מכת'
 את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל ונתוכחו איוב ונחריו על דבר זה הרבה
 ורבותינו עזמם אמרו אין בידנו שלות הרשעים אף לא יסורי הצדיקים
 דע שיסמ' בותינו כחולקין על זאת המרהים מהן שאומרים אין מיתה בלא
 חטא ואין יסורים בלא עין ונרחו דבריו בגמרא באין מיתה בלא חטא יש
 מיתה בעינו של נחש הקדמוני והוא חטאו של אדם הראשון סגורה מיתה
 עליו ועל תולדותיו בסבל חטאו כענין שבאמר בעלי וכתיבו אבל באין
 יש ורוין בלא עין לא נחשו דבריו ואם תאמר סכרחו בכל אבל המיתה ו
 והיסורים באין על חטא שקרם לאכ כמו עטוי של נחש שהזכיר המקסה
 אבל אין מיתה ויסורים בעולם ואמרו בכרכות בקס משה להודיעו דרכו
 וכתן לו שבאמר הודיעני נא את דרכך אמר לפניו רבנו של עולם מפני
 מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו יש צדיק וטוב לו יש רשע ורע לו אמר לו
 הקבה למשה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור
 רשע וטוב לו רשע שאינו גמיר רשע ורע לו רשע גמור . וזה הענין על
 דרך שפירשנו למעלה בפרשן קצת העונות בעולם הזה לזכותו לגמרי או
 להאבירו לעולם הבא ולשון אחר אמרו צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק
 ורע לו צדיק בן רשע וכו' . ואמרו בגמרא ופליגא דר' מאיר התנא
 מ'מיה דר' מאיר שלא כתלו למשה זו המדה שבאמר נחמותי את אשר אחזן
 אעם שאינו הגון כלומר שאינו הגון לדעת בני אדם לומר שאלו נמסרה לו
 האיה קו לרעתו של אדם והנה כפי הסכרא הראשונה הכל בטעם ירוע
 וכעצמה מנשגת וזה שאומרים הנביאים ברבר זה ומה שזווחין על הענין
 אינו אלא כרכרי החולה שמצטער על חליו ומפליג על החוליו וצועק על תוקף
 הצער והוא אכ והיאך לו כך והיאך איפשר לו צערו הגדול כלומר שהנביאים
 מתמיהין לפני הקבה ואומרים לפני רבנו של עולם למה תנהג כזו המדה

וכלה נמינו בנהלה ואלה השעים שפוסטין ידם בזבל קדשך בשלום ונשלה
 בעולם אעפי טירעין שהמרה אמת והמשפט יצק וכתסובת דבר זה אמר
 המסורד לאחר שהתאונן על הענין ואמר כמעט כטיו הגלי כאין ספכה א
 אשורי בו קבלתי בהוללים שלום השעים אראה וגמר הענין זה ספקת רשע
 נטוב לו ועוד אמר בספקת צדק ורעלו לכך ישיב עמו הלום ומי מלא ימצו
 למו אך ריק זכותי לכבו וארחץ בכקיון כפי ואהי בגוע כל היום וחוה יתרוץ
 על הכל ואחשבה לדעת זאת עמל היא בעיני עדי אבא אל מקרשי אל אבינה
 לאחרייתם בגומר שפתי הספקות האלה עמל גדול היה לו במחשבתו הראשון
 עד שכחה במחשבה אל מקדשי האלהים והוא מה שהקדים לפתי הכתות ה
 האלה של רשעים ונדדיקים והזמין לשתיהן והפין לאחרייתם ורמוז' סס ענין
 העולם הבא בספוק בעצתך תכחני ואחר כבוד תקחני וענין ההכרח
 באיך הולטמה כרע שפס תמוז מן בלהות ושאר הענין יום מרכותינו ס
 שסבורין והיא דעת ר' מאיר בבריתא שהזכרנו שאע"פ שהמדות הללו כך הם
 כמו שסברנו ומקצת בני אדם נרנין בהם אבל ערוין יש צדיקים גמורים
 שלא בדרך המדות הללו מחיסרון גרשעים גמורים שיושנין שאינן יסקט
 בעולם גאלו הן תוכחותיו של איוב שבאו יסוריו שלא על חטא כפי דעתו וכפי
 מה שבאמר עליו בענין הספן שלא הזוכה עליו חט בלל אלא החכם ירא
 איוב אלהים וגמר הענין ואם לאמי באיוב שום עליה או נחפס למצא בעיניו
 שמן דבר מכל מקום הוא טואל על הצדק הגמור מכל צד שבאו עליו יסורין
 ומתתקן ואבד שמו על לא חמס בכפיו היאך יתכן זה בדרך י' ודבר זה איך
 לו תשובה לדעת הכריז אלא לדעתו של אל דעת יתברך כך אמרו בר עקיבא
 שהראה אותה הקב"ה למשה רבינו במראות הכבואה ואמר לפניו רבונו של
 עולם הראיתני תורתו הראני סברו ראה שחנתכין בשר ובמקולין אמר ל
 לפניו רבונו של עולם אז תורה זו שברה אמר לו שתוק כך עלה במחשבה
 לפניו רבו חכמים לומר שאין מיתתו של ר' עקיבא ביסודין הללו ראויה לו
 לכנות ממנו מיעוט מעשים רעים לפי שהיה צדיק גמור כל ימיו אלא שהעני'
 בעלם וכך עלה במחשבת בעל המחשבות יתברך חפזו ורצונו אעפי
 כן עם ההעלמה הזו יש בטענה הזו סוד נמוסר לאנשי התורה והקבלה והוא
 רמז בדברי רבותינו וכלל בענין סוד העיבור שחכמים מוסרין אותם ל
 לתלמידיהם הר אונים והוא תשובתו של אליהו על תוכחותיו של איוב ואתה
 יורע שהיה איוב צדיק גמור בעיניו והיו יסוריו שלא על חטא ועבירה לפי
 דעתו ע"י שהיה קורא תנ"ר עליהם כמו שהזכרנו וכאשר אנחנו מסתכלים
 בספר הזה בפניו אנחנו רואים שמתחלה פתח ואמר לומר שממסל' הוכנה
 והמזלות בימי הלידה ורצני ההריון גמרים לאדם הרעות והטוב נטוים

לרעת הונדרי שמים המהכילים וזהו שפתחאכר ווס אולר בו היה מקלל היו
 והלילה וככי נשפו כי הם גרמי דעתו וכך ענין כל המעשה והיה תפשו
 אליפו בהיותו מסיר דעתו מן הארץ העושה הכל כמפסס וזרק ות נותן
 הממשלה לכוכבים ולמזלות ונכה לו זכר בא מהוא נקי אכר דרעה לומ אחרי
 שאיננו רואין הנקיים אכריו ונראה חרשי הארץ שקוצרין אותו זאת ראה
 כי מכשמת אלנה יאכרו האוכרים ולא מכח הפעות והככבים ואמר
 אם נראה כמקצת אנשים שאין המדה מתבהגת כן כאשר אראה אולי ורשע
 משריש הנה ראיתי כלכי קללה באה על כמותו שתמוס והנדיק הבאה עליו
 רעה כמון מוצר חלקים הוא ואל תמאסוהו ואמר שהארס כולד לעמול ואין
 אנו מיחס אל דבר אחר רק אררוש בו אל אל ואשים ההנהגה לאלהים
 כי הוא לוכד החכמים ויורעו שהזרות שהם מצרים בהם לטובתם הם
 או למוסר שיוכיח האלה את הארס וכמוק יצילנו הוא יכאב ויחכם וזאת
 תשובת אליפו לענין מעשה איוב הראשון אז כהפך איוב אל תלנה אחרת
 הראה עצמו שהוד לדבריו אליפו כי חצי סדי הם וכעתי אלה עמו ושב בדרך
 הקללה הראשונה לומר אחרי שאין יסורין האלו במקרה מזל רק ברצון
 מכוון מי יתן שידבאנת האלהים ומיתתו או ימתין עד ימלא זכאו כי רוח
 חייו כי מה כוחו לתלעד שיעבור המוסר הזה ותמה מה אכיס כי יבדלהו
 האלהים לשיטת אליו לבו וזה המאמר וורה כי איכרה חובב תחלה כי מנר
 גריונות הארס אל הבורא יסים אותו תחת ממשלת המקרים כפי מערכת
 המזלות ומסדריהם ואמין בארס כמו שאמין אכנו כמל או בסרני הארץ
 והבהמות כי אין השבחה עליונה בהם רק לקיום האין אבל לחיד מהם אין
 עמו עונש ושכר ולא באמרה בהם שחטאו כשחטו ולא שזכו כשהארכו ימו
 והיו מזונותם מענין להם כזאת הית סכרתו תחלה כפי ענין מעשה הראשון
 וכך יאמר לו אליפו עצמו ואמרת מה ידעאל הטעד צרתל יספוט עבוס סתר
 לו ולא יראה זה הסרת ההשבחה מן הנכרחים השפלים והוגשמים יתהלך
 השבחתי לקיים המין בכלל השמים וזכאוי האורח לעולם תשמור הוא הגלגל
 החוזר והוא רכבו של עולם במזלות והככבים והוא עצמו איוב מתנצל מזה
 כי לא היתה זאת הסברה הרעה עמו בשלותו כמו שאמר כי אראה שמך
 מעשה אצבעותך אם אראה אור כי יהל יורח יקר הולך יפתבסתר לבו כי
 ממנו רב חילו וככיר מצאה ידיו כי זה עין פליו כי כחשתי לאל ממעל הנותן
 הכל ואיכנו מכחות האור והירח רק עתה כבא עליו הצרות קרהר כלכו זה
 מפני שבאו עליו על לא חמס ככפיו ואחרי שהרחיק לו אליפו זאת הסברא
 הרעה אמר ולמה יבאו עלי יסורין הגדולים מאת האלהי אין זה דרך מוסר
 כי אין כי כח לשכל ואך יבדל הארס בעניו לכחון אותו לכקרי גאס חטאתי

מה יזיק לך חטאתי שאחיה כונן האדם ועד הכח לא דבר איוב בצדקו ולא
 כשתכח במעשיו הטובים רק בשלש הטענות האלה יתוכח ויענן אם מוסר
 הוא מה כחו לטובל המוסר הזה יטענן עול כי האדם וחיו הכל ודיו במיתה
 המעשרת לו כי כאשר אם יזכה לא יוכל ממנה כן אם חטא לא היה ראוי
 לנצר אחר כי מעיקר בריאתו להכל דמה ויטענן עוד איוב יגדל בעיני
 האלהים לפקוד עליו פסע וחטאת והוא ופסעו איך ותהו בעיני האלהים וזהו
 ענין תלונתו במענה הוקפיו שיראו הפסוקים בבאורי אחריו זה בא כלדד
 השנחי לסייע על קצת דבריו אליפז חברו ונאו דבריו חזקים ממנו אמר כי
 הרעות הנאות על איוב ועל בניו כלן כדיו ומספט על עונות ופסעו ששאו
 כי האל לא יע תמפט ועדק ונפשה הנכים רשעים גמורין כחטאים ששפן
 בעולם הזה מפני שכרתו ומתו והוא שאמר אם בכרך חטאו לו ויכלחם ביד
 פסעם הכל במדת איוב נהג ענין אחר שבאו יסוריו למדק קצת הטאיו ואם
 ישחר אל אל וסלם נות דקו . והוא מי שהרשיע איוב תמלה ואז נתעורר
 איוב לדק עצמו וסב אל טענותיו הראשונות וחזקו דבריו וביאר אותה כי
 הכורא יתברך לרוב מעלתו לא יבניה בפרטים ואפילו יענהו לא יאמן איוב
 כי ואיך קולו אשר נבא השערה בנוהג שבעולם על הכל יסופהו לירכה
 פזעיו עם הכלל כחכם ולא בחטאו ואמרתי אני שלא חטאתי מיום שנבראתי
 רק שלא איע נפשו אם מצד בריאתה יבחו עליה המקרים על כן אמרם
 חיי נא רעה שתשוב נפשי להגיתך הראשונה וית דאיה על הסרת ההשגחה
 כי המדה הנקבת בכל אחת היא כי תס ורשע הוא יכלה ואם תאמר שיעשה
 בהשגחה יהיה בחפץ וברצון וטוט הוא שהיה בעולם לתמו שתאום ולהלציג
 על חסות נקיים אם כן נתנה הארץ ביד מעול וחומץ ואם אינו כן אמר מי
 היא המכלה הכל והמשחית אותי כי ימי קלג מני דין וזאת טענה אחרת
 ויתאוו איוב עוד לחיות בינו ובין האל מוכיח שיאמר לו שיודיעהו על מה
 יריבזה הטוב כי יעשוק אותו בלא חטא ואפילו חטא הואך ימאם יגע כפיו
 ויסתכל על עשיית החטאים והרשעים שעושים בפתר ואם יאמר האל כי
 לנסותו יעשה לראות אם יוכל המקרים או יבעט זה מענין המוסר שאמר
 לו אליפז מתחילה העיני כשר לך כי יבקם עון שגלו לפניו שלא ארשע גם
 יגרע שאן מידו מגיל ואינו צריך לבכות כמו וגבורתו עמו וזו תלונת סנית
 ואור אם רשע אלני ליואם צדק לא יסא ראשו ישוב אל טענה שהוכי כבר
 כי כאשר לא יסא ראשו ישוב יאם צדק ששופו למות ולילך אל ארץ חסד ונלמות
 כן אם רשע לא היה לו להקביל יסורין . ועתה בא צופר
 הניעמתי מסייע עוד על דבריו ואמר כי ישחכמה בעלמה במעשה
 האלהים כי כפלים יש לתוסיה כי כל

א

מִיֵּשׁ הַהֶקֶחַ בְּעוֹלָם כְּפֹל וְכִן חֲכָמָה נִרְאִית וְחֲכָמָה נִעְלָמָה אֲרֵץ יָדַע אֵינֶנּוּ בְּאֵמֶת
 כִּי יִשָּׂה אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים מֵעוֹמְתוֹ וַיִּגְרַע מֵהַסּוּלָה יִכְפֹּל וַיִּוְסֵף עֲלֵיהֶם וְאִם
 יִחַלְקֵהוּ הָאֵל וַיִּרְבֶּה הַאֲנָסִים הַנִּקְרָאִים כִּי חֲלֹק וַיִּסְגֹּר הָאָרֶץ בִּידֵם וַיִּקְהֵל
 אֶחָד מֵי יִשְׁכֶּנָה בְּזֶה אִם רָשָׁעִים הֵם כִּי הוּא יוֹדֵעַ אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם וְרוֹאֵה הָאָרֶץ
 סֵלֶם וְאֵינֶנּוּ מִתְבֹּנֵן לְמַעֲשֵׂיתָ כִּי הוּא מוֹשֵׁל לָהֶם וְכַשְׂמֻטִּים לְרָשָׁעִים וַיִּסְבֵּל
 לָהֶם כֹּל שֶׁכֵּן שָׁלַח יִגְמֹל רַע לְטוֹבִים אֲלָא אִם יִכִּיֵּן אֵינֶנּוּ לְבֹן יִהְיֶה אֲסוּפוֹ שְׁלֵמָה
 כִּי שְׁלוֹת הַרְשָׁעִים סוּפָה תִקְלָה וּמִפֶּחַ בֶּפֶס וְהִנֵּה תִירֵץ צוּפֵר קוֹשִׁיָה הַגְּדוּלָה
 וְהַמְתַּרְסָּמֶת שֶׁבְּהַעֲבִיֵן מִן הַרְשָׁעִים שְׂטוֹב לָהֶם כִּי הַקּוֹשִׁיָה נִדְרִיק וְרַע לֹ
 אֵינֶנּוּ נִרְאִית בְּעוֹלָם כִּכֵּל הַנִּסְסָה נִאֲמַר בֶּן חַיִּיב יִהְיֶה בְּזֹאת כֹּאֲשֶׁר יֵאֱמָרוּ
 בְּאֵינֶנּוּ וְנִתְּן שְׁלוֹת הַרְשָׁעִים שֶׁהִיָּה קוֹשִׁיָה טַעֲנָה וְרֵאִיָּה עַל חֲמַלַת הַכּוֹרֵא
 יִתְבַּרֵךְ בְּכֹרֵאֵיו וְכִי אֲוִינֵנוּ מוֹאֵם לְגַמְרֵי יִבֹּעַ כְּפִי וְלֹא יִסְתַּכֵּל לְגַמְרֵי עַל
 עֲצַת הַרְשָׁעִים וְכִיֵּן שֶׁכֵּן שָׁלַח יָרִיעַ לְטוֹבִים רַק יִשָּׂה לָהֶם מֵעוֹמְתוֹתֵיהֶם וַיִּגְמֹל
 לָהֶם בְּפִחּוֹת מַחְסֵיָהֶם וְהִנֵּה שְׁלֵשֶׁת הַחֲכָרִים הָאֵלֵינוּ יִבְלֹו דַעֲתָם בְּעִינֵי הַזֶּה וְ
 נִשְׁאֵר הַטַּעֲמוֹת כְּפֹל וְחֹזֵק לְטַעֲנוֹת הָאֵלָה וְהִנֵּה הַחֲכָרִים יִפְלִיגוּ בְּכֹל מַעֲשֵׂיהֶם
 שְׁאֲחָרֵי זֶה בְּאֶבְרֵץ הַרְשָׁעִים וְנִבְחָרְתָּ זֶרְעֵם מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַקּוֹשִׁיָה הַמְתַּרְסָּמֶת
 עֲלֵיהֶם וְאֵלֵיהֶם בָּהֶם וְאֵינֶנּוּ יִרְבֶּה עֲצֻמוֹ וַיִּטַּעֲנֵן כִּי יִשׁ רָשָׁעִים מִתִּים כְּשֵׁלֵמָה וְהִנֵּה
 חֲזָנִים בְּדַעֲתָם וְכֹזְרָעִים אַחֲרֵיהֶם וְאֵלָה חֹזְקֵיהֶם לְטַעֲנוֹת הַזְּכוּרוֹת בְּמַעֲשֵׂים
 הַרְשָׁעִים וְאֵינֶנּוּ לְנוֹ לְפִרְטֵם לְכֹל פִּירוּשׁ הַסֵּפֶר הַזֶּה וְהִנֵּה אֵלֵינוּ חֵרָה אֲפֹ
 עַל דְּרָקוֹתֵיהֶם מֵאֲלֹהֵי וְכִתִּיב בְּאֵינֶנּוּ לֹא בְּדַעֲתָ וְדָבָר וְדָבָר לֹא בְּהַסְכֵּל וְכֵן
 חֵרָה אֲפֹ עַל חֲבִירוֹ שִׁזֵּן מִדְּרִיקִים מִשְׁפֵּט הַמַּלְאָכִים בְּרַשְׁעוֹ שֶׁל אֵינֶנּוּ שֶׁכֵּן
 אֵינֶנּוּ אִם כֵּן מֵיָן יֵאֵר רַעֲךָ עֵינֶךָ לֵל אֲנִתִּים בְּטַעֲנוֹת נִכְסֵגְנָה זֶה תִּמָּה גְּדוּלָה
 בְּמָה תִּתְקַן אֵלֵינוּ הַשְּׂאֵלָה הַגְּדוּלָה הַזֹּאת שֶׁהִיא דְרִיק נִרְעֵ לֹ אוֹ רָשָׁע וְטוֹב לֹ
 חוֹן מִשְׁתֵּי הַדַּעֲנוֹת שֶׁאֵינֶנּוּ אֲנֵלְנוּ מִרְהַ שְׁלִישִׁית שֶׁתְּכַרֵּיעַ בְּחִלּוּקַת הַזֶּה בְּשׁוֹם
 פֶּנִּים שֶׁיִּבְאֹו עַל חֲטָא קָל אוֹ חֲמוּר כְּלִנּוּר זְרוּן אוֹ שְׂגָה כְּדִבְרֵי חֲבִירוֹ אֵינֶנּוּ
 וְאִם אֵינֶנּוּ כֵן אֵלֵינוּ דְרִין הֵן בְּאֵין כְּרַעֲתָ הַאֲפִיקוּרוֹסוֹת שֶׁהִיא אֵינֶנּוּ נֹכַח אֵלֵינוּ
 מִתְּךָ עֲזָרוּ וְכִפִּי הַטַּעֲנָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּסִבְרָתֵנוּ וְאִם נִאֲמַר שִׁים יִסוּדֵיֵן חוֹן מִן
 הַסִּבְרָת הָאֵלֵינוּ וְהֵם כְּדִי נִהְרָבוֹת לֹ בְּיוֹתֵר שֶׁכֵּן נִזְכַּרְתָּ לְעוֹלָם הַבֵּא כְּדִבְרֵי
 הַמְתַּחֲשָׁדִים בְּאֵמוּנָה הַזֹּאת כִּכֵּר בָּאוּ בְּטַעֲנוֹת חֲבִירוֹ אֵינֶנּוּ מִן הַטַּעֲמוֹס הֵם
 שְׂכֵל עֲשׂוֹ יוֹסֵף לֹ זְכַרְתָּ כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ כִּי עֲתָה יַעֲרֵר עֵינֶיךָ וְשֵׁלֵם נֹת
 דְּרָקֶךָ נִשְׁאֵר הַעֲבִיֵן וְאִם תִּאֲמַר זֶה הִיָּה טַעֲנָה מִשׁוֹכֶשֶׁת לְפִי שֶׁהִזְכִּיר הַגְּמוּל
 וְהַסּוּף בְּעוֹלָם הַזֶּה וַיִּשׁ דְּרִיקִים שֶׁמַּעֲנֵה אֵלֵינוּ רַעֲהָ מְזוּרָה מִבְּלִיתִקָה וְאֲחָרֵי
 בְּעוֹלָם הַזֶּה וַיִּלְכֹּד בְּלֹא חֵמָה אֲבָל הִיָּה לָהֶם לְחִזְכוּר גְּבוּל הַעוֹלָם הַבֵּא הִנֵּה
 לֹ רֵאֵנוּ אֵלֵינוּ שֶׁהִזְכִּיר בְּעוֹלָם רַב־אֵלֵינוּ אֵינֶנּוּ וְחֲבִירוֹ רִמְזוּ בֹ יִתֵּר מִמֵּנוּ

כמו שאמר איוב אך סתים אל תעש עמדי אז מפניך לא אסתיר הזכיר המיתה
 באמר כי עתה אחרים ואבוע ואמר שלא יעשה עמו סתים סיהא נדון בעולם
 הזה ויסתיר מפניו אז במיתה והיא הקבלת פני שכירה בנג ערץ הכפנות וכך
 אש לא נוסח וארץ עיפתה כמו אוסל וכיוצא בזה כלן הכ רמז לביהכסוד כי
 לדעת רבותי בכל ההבדל ובן הזכיר בהם התרגו ועוד כי זה איננו מתשובות
 הקוסים היאם סהיה איוב אומר שהוא היה צדיק גמור בעיניו בלא מכסול יען
 ולמה ימות כנפש מרה ולא יאכל כטובה בעולם הזה וככא יזכה לסתי
 השולחנות וכבר זכר להם רבים כמלכי ישראל החסדים וכן הדין נותן כי
 מדוע ירוע האלהים לאהבו על לא חמס ככפיהם חלילה לאל מרשעו שדיו כו'
 והנה אליהו עצמו יאמר כי פעל אדם ישלם לו ובאורח אים ימציאו ו
 ועתה יחזור המחלוקת ביניהם לדברי איוב סהיה צדיק גמור בעיני נפשו
 ותרצה איוב ופעל ששמע דברי אליהו כתשיב סהיה שענינה מורה סהיה ענין
 מרס ואינו דומה למענה חביריו כמו שאמר ולא ערך אליו מלין ובאמריכם
 לא אטיבנו לא פתחיו לענות והנה זה יורה שקבל דבריו והיו הטענות ההם
 משפיקות לשאלותיו עד שקבל עליו מהן הסתיקה וכך אמר לו אים יש מלין
 השיכני וגו' וכבר באור דברי אליהו סתמים מדברי חביריו כלם
 וענין פירוסם סתום מאד ומי שלא יפנה את דעתו ויסיס סברתו לא ימצא
 בהם ולא בכלמה סנתפס מהן בירמסרשי הקדיה דבר ראוי או בענה הגונה
 מחודסת מדברי החכמים ההם אבל הוא מסירות התורה שנעלמו לבד מן
 הזוכים להם מן הקבלה והפירוש בהן אסור במכתב והרמז אצד התועלת והנה
 נתחייבו חביריו סל איוב אעפ' שהיו מצדיקים מעשה האלהים בהיותם מזכו
 אותם בזה הדרך שאמר ויאמר יי אל אליפז התימני חרה אפי בך ונכסני ד
 רעיד כי לא דברתם חלי ככונה בעבדי איוב ולא היה אליהו בכלל העינים
 הזה והנה לפי הנראה לא היה עונם וחטא על דבריו ואפילו לא ירדו לעומק
 הדין אבל טעם החטא כטעם עונשו השגות שמתכסרין בקרין ולכן נזהר
 להקדיב עליהם עולות כי מפני שהיו שלשת החכמים טוענין בני ספק אצלם
 לשאין יסודין בלא עין כסום פנים ושאיוב היה רסעוהו נותנין דרך לאיוב
 שהיה ירוע עצמו צדיק סהיה מעשה האלהים בלא מספט והיה להם לומר כי
 מעשה האלהים נעלם בהעתם אחרי סלא הסיוג לענין הקבלה מתי הנביאים
 כמו סזכה אליהו אליהו אז יתיה החטא הזה מפי ספכתו מלענות את איוב ו
 והאימיו וקבלו סברתו הראשונה והאל ידע מצפין כלם ונענשו עליו כי איוב
 חזר בו ועשה תשובה וקם לא נזדרזו להתודות על חטאם כמו שאמר הוא
 לשמע אזן שמעתך והייתי טועה ביריעתך ועתה כיון שעני ראלם כבודך
 והסבת ממך הסבה אמתית אמאם נחמתני על עפר ואפר והם סלא אמרו כן

הנזרכו לכפרת וזהו ענין הכתוב מעשות עמכם נכלה מתני שהם היו מזכים
מעשה האלהים ואלו עשיהם ממנו קצף יראה בדבר שאינו הגוף וכך תראה
ענין רוב מוסרי הקבה אל איוב לעלות מעשיו הנפלאים ולהודיעו מעשה
האלהים ואם מיעוט דעתו של איוב ביסוד הכביאים שלא ידע סודות הארץ
וקשמים ובהמות והעופות והים וכדיוותיו והכלל מעשה בראשית ורזנו לומר
כי מי שלא ידע ככל אלה עם ראותו בהם ההשגחה וטוב הסדר וההנהגה אף
על פי שהם בלא זכות ובלא חוכה למה לא יחשוב בכלל שמספיק האלהים
בבני אדם בעמים וסודם ביצירת הנפש והגוף סתום וחסום ולמה לא יתן
דרך לפעולו מן השתם אחרי ראותו חמלתו והשגחתו הטובה בשאר הכדיות
השפלות ומדוע יבא אחרי המלך את אשר כבר עשהו וכלל עם זה לאיוב
הודיעה אחרת כנגד האש קוראנו שבא בדבריו שמחמת פחיתות האדם אכל
בזראו אינו מביח עליו לאיוב אף לרע כי עתה יפדם לו הקבה טוב השגחתו
בכל אחת מהכדיות מבני אדם עם קטני כדיות הארץ והים וההגתו בכלם
בהשגחה טובה הנדיך להנהגה וזה ענין מעשה האלהים יתברך שמו עם מה
סכרמו בדבריו שמעשה האדם סתום אליהוא בדיוק ורע לו בקצת פסוקים
ידועי קבלה ועל זה נקשרט איוב וסב בתשובה לבזראו סכר ידע מדבר
אליהוא כי הטענה היא שאמר לו היא טענה הגונה ומקובלת והיא סוף השבת
האדם כידועה הזאת ואין אחריה קושיא כידועת האדם ונתברר לו כידועה
שלמה מענין כדושתו במעשה האלהים יתברך כי כל מעשיו בסדר ובהשגחה
ויסוד עזר בהם טעניו סתומים אין מחשבה מסתתרת זולתו המחשב סקרמו
לכדיותו של עולם יתברך שמו ונחפזו ויתעלה לנצח וסוף דבר ראוי להאמו
בה הענין לכל בעל מקרה ופגע כי מקרהו יצרתו על עונו ופשעו וישוב על
קדוה מהם בתשובה ועל לא הודע שלו ושלם זכור בהם יתורה מן השתם ואלו
יראה דרוק אובר בדקו ויהיה זה מיחש תחלה אל מיעוט עבירות שבעה
ובן יחשוב ברשע שלא היא תולת פלותו בדקוה או מעשה טוב ששם ואחריו
פן אם יעבור דעתו למי שיראנו אובר והוא דרוק גמור רב הזכיות נקוי החטא
וכר הלכך וזו איננה קושיא בדעת האדם רק למי שהוא יודע בעצמו שהוא
דרוק ואין לו פשע ענין מספיק לרעה המוצאת אותו ואפשר שיא פניו בעצמו
עשיא נפשו בדקו אל זה הספק שהוא מועט עם הספק האחר שהוא רב
ממנו שיראה ברשע הגמור המוחלט מזלוח ככל ענין ההצלחות יהיה החוסס
מיחלן התלות בענין או סוגת הרשע הזה בסוד הנזכר הכלל בסוד העיבור
אם זכה האלהים אליו לרעתו מפי הקבלה הנאמרת לאחר שיסמר בו מן
הזכסול והטעות כי לא רבים יחכמו ואם לא שמע אותו והא תולה הענין בו
על דעת ודעת ועם כל זה יחשוב בין הודע בין שאינו יודע שיש אחריו כל זה

דרך טוב טעם ודעת במשפט האלהים מן הצד הנעלם והכל כדרך ובמשפט
 ובחסד וכרחמים • ואם תשאל עלינו כיין שיב עינינו נעלם במשפט ונצטרך
 להאמין בדרך מדר שופט האמת יתברך ויתעלה למה תגדיר אמתו ותזנה
 עלינו ללמוד הטענות שפירשנו והסוד שרמזנו ולא כשליך הכל על הסמך
 שנעשה בסוף שאין לפנינו לא עולה ולא שכיחה אלא כל דבריו במשפט
 זו טענת הכסלים מואסי חכמה כי כוונתו לעצמו בלימוד שהזכרנו להיותנו
 חכמים ויודעי האלהים יתברך מדרך האל ומעשיו ועוד כהיה מאמנו וכנסתו
 באמונתנו וכבודנו בעלם יותר מזולתנו כי ללמוד סתום ממפורש לרעת יוסר
 הדין ודרך המשפט וכך חובת כל כבוד עובד מאהבה ומיראה לתור בדעתו
 לדרך המשפט ולאמת הדין כפי שידומשגת והם הדרכים שפירשנו מרדכי
 חכמי כדו שתתישב דעתו בענין ויתאמת אליו דין בודאי כמדויק מה שיכיר
 יודע יכיר הדין והדרך במה שהוא נעלם ממנו וכל שכן שטענת הסוד הזה
 לא תשאר ברעת האדם קושיא ולא תמצא עמו טענה מספקת בשום פנים
 ואם רצה להשיג סוף מחשבתו בכאן הוא רשאי מפני שהם טענו מספיקות
 לכל הנהגת הכרואים • ועל ענין זה הנזכר אמר אליהוא אבא דעי
 למרחוק ולשעלי אתן דרך רוצה לומר שישא דעו עד סוף הסבת הדעות לתת
 טעם וטענה במשפט האלהים ואחריו כן יתן דרך לפועל ויתברך שמו כי מן
 הטעם המושג ברעתו יוכיח על הרחוק והנעלם שהדרך עמו והיוסר במפעלו
 ואינו מזהיר עוד למי שירצה להיות ממי שנאמר עליו ודווקא באיכותנו
 יחיה ואינו חפץ להמנות עם הבאמר בהם בניו לא אמוץ בהם שלא ישתדל
 בחקירה הזאת מפי הספרים ורוב המדברים בענין הזה ויבין יודע כי אין
 הספק הזה רב מאד בעיני בני אדם ואיכנו צריך ברוב הענינים המתקשים
 בתחלת העיון : וכבר בטל הרבה מן המחקר הזה הרב הגדול זכרו לברכה
 בטענותיו בספרים מסלקי ספר מורה הנבוכים אמר זכרו לברכה כי יעלה
 על לב הקמוץ כי רעות העולם יותר מן הטובות וכשתעריך מנוחות האדם
 ותענובו בזמן מנוחתו אל הרגות והמכאובות הקשים והפגעים וההלוים
 המכסולות יראה להם כי מצאות האדם לרעתו והוא זכרו לברכה יבאר כי
 רוב הרעות הבאות באישי בני אדם באות מחסרון דעתם ומסכלותינו נזעק
 ונושע ומן הרעות אשר נסבב לכפשותינו ברצוננו גדאב ונכאב כמו שאמר
 שלמה המלך עליו השלום אולת אדם תסלק דרכו ועל יי יזעק לבו והאריך
 בזה ופירש כי רוב הרעות ההוות בבני אדם הם מנזקי אדם באדם בגון ה
 הקאטות והמלחמות או מנזקי אדם לכפשו ברוב התאוה למאכל ולתשמים
 וכיצא כזה הוא ראוי לכנס במלחמה ויורוהו בחצים לזעוק רק על נפשו
 ולאכל מאכלים רעים ונעשה מזרע או המרבה בתבמים ונעשה עור על

תכליתו וכן הראה מהם כי נכנס בסכנות המד כרות וקמים כדי להתעשר
 יותר על סכניו ולתתם ברזי כסף והזהב וימצאוהו תלאות יקר ויסועו לזון
 על הזו ויתמה מרוע מזלו והקבה לא יתדם מופת וכס בעולם לעול המסובעי
 על פחיתות מרותים ועוד תשוב תראה כי מי שאסף מן הממוץ די ספקו רוא'
 עצמו פחית וגרוע ממזל ממי שאסף הפכיתים בתוך גזיו והתלונן על מזלו וגם
 זה מפחיתות המדות כי המציב אל התוספת לא השיג דבר כסף בעצמו וכ
 נכחו אלל הסיב הקלי שוא או תעתיעים או כשלון לעצמו והחסר מאלה ה
 והתספת אינו חסר כלום לא העריף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי
 אובלו לקטו ואלה הם רבים בכל זמן וככל מקום . וכאמת כי הרב זל
 הזה יספר רבים וברכים כושלות אמן עם מה שביאר עוד שם כי הטובות ה
 הצד יבות בעולם מרובות מאד ומצאאות הרבה בכל מקום כגון המחיה ב
 במים ובמזון הצריך ולא חסר העולם מן הצריך ואין חסרנו אלל בתוספת
 וכעד כל דרכי בני אדם כגון המדבגות והפכנים שאינן מצאאות אלל בקצת
 הארצות מפני מעוט צרך בני אדם להם וכל זה ראוי להעלות על לב כל
 משכיל כדי להבין תקון סדר הכורא ויתברך בעולמו וטובת ההקבחה בכרואיו
 ובן ראוי להבין זה כל אדם שראוי לקבל תוכחת אלל השאלה בצדק ורע לו
 עדיין במקומה עומדת כי אכחו לא כראש העולם בכללו ולא בחקוד אותו
 בשלמות אלל כשאל בני בפרט על האיש הזה אם ראוי לתקרה הזה שבה עלי
 שהקבה נתן לכל גויה וגוית הראוי לה וכראש כמה צדיקים בהרצון על ס
 שצדיקים או כשהן יושבין בתענית ומתפללין בתכלית הכונה יום שנכראים
 בתחלת הצדיק חשרי אברים יום מתים קורם עשרים שנה ומשעה שעמדו
 על רעזם היו צדיקים עופקים בחורה ובמצו יום לעם זכיר ואין להם עונם
 שמים כמו שאמרו רבותינו זל שאין בית דין של מעלה עונסים עד אותו ה
 הפרק וכענין אויב הצדיק שאירעו לו המקרה ההם וכשאלת מעשה דעקיבא
 כתורתו ובחיתתו וכל סכן שאלת רשע וטוב לו שהוא מצוי יותר בשלם שאלה
 הזאת לא תקטן בחיותם שליה מונעין ולא תגדל בהיותם רבים כי לא לרדם
 שיחיו שזכ מצוי בחיו רב טובו ולא שבה ועע כרב לא במונעם אר טענותיו
 לא על הצד תמי פעלו כי כל דרכיו משפט אין בהם נפתל ועקם וראש מדבר
 הרב זל שלא הוקשה בעיניו דבר כרשע וטוב כי הוא מחסד הקבה ויתברך
 שמו אלל עיקר הספק בצדק ורע לו והנה ביאר בכלל שהעולם נמצאות
 והסדר יבנה ומקדו ופגעיו מעצמם ועל הצדיק האובד וגזר שהמותה בחט'
 והיסורין בעון ולא זאת עשמה שהוספנו לסתור ולרמוז למעלה וברוך
 יודע דין האמת ושופט הצדק כיון שנתפרם מבריו רבותינו זל ספק העונם
 ביהל וספק השכר בעולם קבא צדיקין אנו לפרם מרצדיקים זל מהוקדוין

היה סנקרא גיהנם ומיהו הדבר סכידון בו ואימתי ידון בו אש תאמר שהעונש
 מביע לגופו של אדם לאחר מיתתו והלא בוכו של אדם כשמת סכין רומס הוא
 אש תשרו לעצמותיו לסיר או תאסח אותם באפר סמו ומיני הכשמים המקיימיו
 אותם איך הפרש לבאן הזו ככך ומקרה אחד לנדיק לרשע בגופן לאחר ה
 המות ואיך יהיה הגוף הזה בנהיגם וזה הכטובת העולם הבא והרי הקב"ה
 לפסיד בקבר אחד או הם גבוהי כפיתך בתוך ארון אחד הרי שאין עונש אלא
 לכפס ומיהו העונש המשיג אותה והרי הכפס אינה גוף וגויה ואינה נתפסת ב
 במקום אחד ואיך מחינה לפכה ומיהו המקום הזה סנקרא גיהנם ונידונות
 פס שאין המקום תופס ואיך האש שירף אלא בעלי גוף והדברים הממשיים
 איך לך בעונש הזה אלא שתאכר הנפש ותכרת ורבר זה אינו כפי התורה ולא
 כפי דעתם של רבותינו ז"ל אלא דעות נכריות הם מדבריו המתחכמים באומות
 העולם שהרי לרברי אלן איך ענשו של אדם אלא כרת והתורה אינה מחייבת
 כרת לכל אדם וכמזאת פוסט בבענה זו שאר כל החוטאים מן ידון ועונש
 ועוד לרעת זו עשית על העובר על כרת אחת והאפיקורוס הכופר בעיקר
 וסופך דמים כל ימיו סוף בדיניהם שהרי שניהם אונדון ואיך עמהם צער
 ויסודין אחד המיתה וכבר מפורש בקבלה שהיו בכופרים דעות הללו מהם
 מי שכופר בעונש נשבר של אחד מיתה כענין שנאמר כיצר הרע כבי איך דעת
 וחכמה וחשבון כשאלו אשר אתה הולך שמה ומהם שלא היה עונש חמור עליה
 שלא היו מודים אלא בארץ הנפש והיו אומרים נוח לו לאדם שיאכר והיה
 בלא ה"ה ומדבריו חכמים איך נרדף להביא ראיה לפי סכל התלמוד ומרדשי
 רבותינו מפורשים הם בענין גיהנם והעונש ההוא כך שנו במנחות ואף הסיף
 מפי צר גומר : גיהנם שפיה צר שהיא עשנה צבור לתוכה ושמה תאמר כשם
 שפיה צר כך כולה צר תלמוד לומר העמיק הרחיב שמה תאמר איך בה ענין
 מדירתה אש וענין הרבה והם מדרו לגיהנם ארך ורחב אמרו בתעניות
 עולם אחד מששים בגן וגן אחד מששים בעדן ועדן אחד מששים בגיהנם
 במזל כל העולם ככסוי קדרה לגיהנם ועוד סיימו לנפתחיו למרו ב
 בעיר לבין שלשה פתחים יפלה לגיהנם אחד במדבר שנאמר וירדו הם וכל
 אשר להם חיים שאלוה ולגהנם ירדו : אחד בים דכותב מנטן שאלו ש
 שועתי החזיר לאותו הרגע על מעמקי מזלות ופתח גיהנם ואחד בירושלם שכל
 כאש יי אשר אור לו כציון נתגור לו בירושלם ואמר רבן יוחנן בן זכאי שני
 תימורות כגו בן הנס ועלה עשן חגיניהם וזו פתחה של גיהנם ולמרו לענין
 לאיסור הטמנה בחמי טבריה תלדות אור נינהו דחלפא אכתחא דגיהנם
 ער אמר דמבע מינה האי שמשא סומקתי הוא דקא חזינן לה דפמקא ב
 בצפרא וכפיהא והאי דחזינן לה דמורא ספוגא דינמא אכין האדלא ברי ב

כ"ט

פהרין לחמיה ונתיכו עלה ופריקו . ואיתמר התם נלמאי דאיתמר
 מעיקרא הא קא חזינן לה דסמקא בצפרא ובפניא בצפרא חלפא אשתחא
 דגן ערן בפניא קא חלפא אשתחא דגהנס ובפרקי ר' אלעזר אמרו בשני
 ברא הבה הרקיע והמלאכי ואשנו של כפר ורס ואשנו של גהנס ופי' סס שהרקיע
 הזה הוא הרקיע שעל ראשי השמים שנאמר ורמות על ראשי קהיה רקיע
 ואמרו סס רבי יהושע אמר עביה של ארץ מהלך ששים שנה ותהום אחד
 שהיא חלל גיהנם כובע ומניח חמין תענוג לבני אדם ושנו בכריתא דארכנו
 של עלום במקום הזה שבע מקומות זה למטה מזה והן גיהנם ושעריו שלמות
 שערימות סיס הון בור שחת אכרון סאול ולמט' מכוון ארקא ומלאכי חבלה
 מעמירין רשעים בארקא תחת נקר של אש שהיא יוצא מתחת כסא הכבוד
 שנאמר הנה סערת יי' חמה יוצאה וגומר . והורד לארקא
 טוב אינו עולה והם נדונים לדורי דורות ושם שנינו רשעים טבהם מלחכי
 חבלה ומנוון יבליהם מדור העליון שאול תחתית עמקו שלם מאות סנה וכך
 כל מדוריו ומדור האש של תחת חזק על אחר משלים משל אכרון שלמעל ממנו
 וכך כל מדור ומדור כשל מעלה ממנו זהו הענין הסנוי בכריתא והחזירו הענין
 במדרש תלים ואמרו כל כת וכת משבע כתות יש לו מדור בפני עצמו כגון
 ערן וכנגדן שבע כתי דירות בגיהנם נאלו הן וכולי : הרי שבע
 כתי דירות לכדקים וסבע לרשעים לכל אחד ואחד לפי מעשה כתי דרתי ;
 ובאגריה אמרו אמר ר' יהושע בן לוי כה משחנא ביתא קמא דבמרוד גיהנם
 אשכחית בה מאה מילין באורכא וחמסין מילין בפנייה ותמן גובין גובין
 אריון דנור קימין תמן וכר פליון תמן בני אינשא אכלין יתהון אריותא ו
 ובתר דתיכלימין אישתא קימין מרישא ורמו יתהון בכורא דכל ביתא דמדור
 קמא : ומשחית ביתא תנינא דבמרוד תנינא ואשכחיתניה כקדמאה
 ושאלית בגין ביתא קמא ואמרין בביתא קמא אית ביה עשר אומין ועמהון
 אבשלום ואמרין אומה לאומה אש אכחא סר חכא דלא קבילנא אוריתא ח
 איתן מה חכתי ואינן אמרין אכן כיתכון סר חכא ואמרין לאבשלום את לא
 קבילית אבהתך קביליתמה לקית כדיון אמר להן משום דלזנית לאבא וקאי
 מלאבא חד ומאי לכל חד נחר בשוטי דכורא וההוא דמאי יתהון קיסיאל ס
 סמי ואז רמו יתהון ורמו יתהון ומתקדין בכור ומעילי חורנין ומחי להו ורמן
 יתהון לכורא וכך כל חד וחד ער דמסיימין כל חייביה : ובתר כן
 מעילין אבשלום למחא כפקא בת קלא ואמרת לא תחזיניה ולא תקדוניה
 בגין ההוא מכי דמימאי דאמרין בסיני כעשה ונסמע בתר דמסיימין
 רשיעיא למימחי ולמוקד כפקין מן כורא כאלו לא איתקדו ועוד חזרין ו

וממחין יתקון וכן עבדין להון סכע זמנין כינמא ותלת בליליא ואבסלוס א
איסתויב מכל אילין בגין דהוא כריה דרתי . וכתיבא תניבא דבמדור
תניבא אית ביה עשר אומין וכדין דנין יתהון גרואב עמהון וההוא דמחי
יתקון להטיאל סמיה גרואב איסתויב מכל אינין דהוא מכני בנהקן דאמרין
בסיני נעשה ונשמע : וכתיבא תליתאה אית ביה עשר אומין וכדין
דנין יתהון וההוא דמחי יתהון שפטיאל סמיה וקררח וכנישתיה מסתויב מכל
אילין בגין דאמרי נעשה ונשמע : וכתיבא רביעאה כדין דנין יתהון
ואית ביה עשר אומין וירבעם עמהון וההוא דמחי יתהון מכתאל סמיה
וירבעם מסתויב מכל אילין דעל דעסק באוריתא והוא מכני ישראל דאמרי
בסיני נעשה ונשמע . וכתיבא חמישאה כדין דנין יתהון ואחאב
עמהון וההוא דמחי יתהון חטריאל סמיה ואחאב איסתויב מכל אילין בגין
דהוא מכני ישראל דאמרי בסיני נעשה ונשמע . וכתיבא שתיתאה
כדין דנין יתהון זמיראה עמהון ההוא דמחי יתהון פוסיאל סמיה ומיכה א
אסתויב מכל אילין על דאמרי בסיני נעשה ונשמע . וכתיבא שביעאה
כדין דאלישע בן אבויה עמהון וההוא דמחי יתהון דלקיאל סמיה ואלישע
מסתויב על דהוא מבנהי דמאן דאמרי בסיני נעשה ונשמע ונכל סבע אלפי
דאית ככל מדור דנין כל הטיעיא בהאיך דיבא ולא חזון דין יתדין בגין
חסוכא דכל חסוכא דהוא קדם דאיתכרי גלמא תמן הוה ער באן במדרש
ואלו הן מקצת המקומות שספרו בהן ענין גיהנם ועשרו
ועונשו בתלמוד ובמדרשים ומדרו את תכנית ודברים הללו וכיצד בהן אין
לקלות אותם כמשל וחדה סהרי הזכירו מקימו ומדרתו ארכו ורחבו ודני
עליו לענין איסור והתר והוא מוזכר להם בענין הדינים ושאר כמה מקומות
שלא הזכרנו אלא כך היא קבלת רבותינו ז"ל שהבה ברא נפשותיהם של
דריקים והם בלא שפק רוח זכה ודקה ביותר אינם גוף ולא נבגלת ואינה
נגדרת במקום ולא נתפסת כשאר הרוחות שתופסין אותן כגודות אלא מכת
המלאכים ונעלית ביותר אין כאן מקום לפרש כל המושג ממנה והכתו מעיד
עליה של ופח באשיו כשמת חייה אמר כי מנשמת אלה נכתה ולא מהסתכל
וקול אמרו שנבראו בראשון בכלל כריאת האור ברצון הבה שגדר זה העולם
השפל והשמים העליונים הזכים וכל צמאם הגופיים והשכליים ומוא ית סמו
כרא המקום שנקרא גיהנם וברא בני אש דקה מן הדקה שאינה גוף ממש
נתפש תופסת בדברים הדקים ומכלה אותן ואש כח האש הוה באותו מקום
המוזכר כאשר שם כחות השכליים הנבדלים שהם מלאכים לכתותיהם בשמי
וקפרישו רבותינו ז"ל בין האש שבעולם הזה ובין האש הקיא :

סיודה כבדראת הנפש כדזנוו יתכרך סלא יהא אפשר להמנא דכר דק כמות
 מונח כנגדו לכלות וכן אומרים רזל במלאכים עצמן שנשרפים כנהר דנוח
 והזכירו אם אוכלת אם ואם יקטה עלינו האריך הנפש בגבלת במקום האה
 הנקרא גיהנם או שאול נשיב להם עם כל עמק דברי פלסופי היונים ופתווי
 הכסדים והגברי שאומרי אין הנפש בגבלת במקו ואין לה מסכן כמוהו או בלב
 דק שהם מקומות נרמזים לשמים השכל הוא ואנחנו על כל זה לא נשיא
 שכלנו סלא יהיה בגוף ראובן זה מן הכריה הדקה הזו הנקראת נפש יותר
 ממה שים מן הנפש היא במוח החומר או בענף האלין וסלא תהיה נפשו
 בגופו נצמדת יותר ממה שנפשו נצמדת בגופו של פלוני חברו ויהיה משכנה
 בו במקום או סלא במקו מפני שהיא אינה גוף ואין מקום על דקדוק לשונם
 לרבר שאין לו גוף אבל על כל פנים נפש שוכנת בו ויהיה חכור בגופו כדברי
 קצת חוקריהם שאומרים כי בקשרת הכריה הדקה הזאת הרוחנית המאירה
 ברוח החיים והיא אכלס נפש אחרת באדם ונצמדו שתי הנפשות הדקה
 הקיימת בגסה ממנה בעלת התנועה הנמשכת בחוס הטבעי כדס והצמד
 שתיהן כהקשר השלהבת לפתילה עם השמן הרק דקית כינוני נין סנייהם
 או יהיה הענין בדרך אחד כמו שירצו וירחיבו לשונם כדקרוק מלות ובעצרו
 לחולק עליהם וקראם הנוטה מדבריהם פתו וסכל סאינו יודע ומבין אבל
 על כל פנים מי שסבן אותה כחומר הזה והצמיד בינה ובין הגוף יכול להגביל
 אותה במקום שהוא ולחכר בינה וכין האם הדקה שבאותו מקום שהוא מן
 הכת העליונה ונכרא על זה הענין שתכלה הנפש ותשתנה במצרך הוא או
 הכליון החרין וכבר בא במורה הנבוכים מאמר מן הפילוסופים כי האדם
 כשתנועהו נפשו שהיא צורתולעלות מן הבית אל העליה נאמר כי גופו הוא
 אשר התנועה בעצמו כי הנפש היא המניע הראשון בעצמ'א שהיא המתנועע
 במקרה כי כשהעתיק הגוף מן הבית אל העליה התנועה הנפש עמו אל העלי
 ואם תסקוט הכעת הנפש יסקוט המתנועע בשביל ויגוא הגוף ואם יסקוט הגוף
 תסור התנועה המקרית אשר יש לנפש עד כאן לשונו . וכבר אמרו עוד
 קצת משכיליהם אין בעל חומר יכול להשיג הסבה שלימה על אי זה צד יהיה
 הנפדר סנה למציאותו בעל חומר או למציאות כח מכחותיו פעולה מפעולתו
 כי זה הוא יותר בעלם בהם מהעלם עלולם כלאו מחקריהם חכור ה
 הנפדרים עם בעלי החומם כסבה וכפעולה והוא חכור על כל פנים וכבר
 יצאנו לענין אסור בחקירה הזאת מפני המתגאים על יוצרים להתחכם
 בתוכן מעשיו וצורות יצירותיו הנפלא' והם לא ידעו כין גופם בכל מחקריה
 אף כי נפסם ומדוע ותפארו על קבלתנו בעשותם הנפש הדקה ולתאר אותה
 במלות וספגרים מלאכים כיל לא ראינו ויחנסה בחכמיהם רק לגבל השכל או

או לבעלי העיון שלהם לכת המלאכים ואנחנו על קבלה אחת מאכלו הקדוש
 שלא הפסיקו בילדו נכרים מעלים אותם ומדקדקים ענינה מאלה להרכיב
 עיר שאמרנו רבותי זל עליך דבר כאלו דעת מטה שלא נכדאת אמרו בבראשית
 רבה עם המלך במלאכתו ישנו עם עם מלך מלכו המלכים הקלה ישנו
 נפשותיהן של דקדקים שבהן מלך וברא העולם ומוי שיסמע זאת המימרא
 בין שזכה לפרשה או שלא ידעו מכל מקום וכיר מכאן שאין דקות הנפש
 לפי גוונות האמונות ולכבודי אחריהם יותר מדקותה אבל רבותינו ולא כמותה
 אעפ"י שלא הפהילו הלומדים במלות נאמרות במספר וכחומר ענין ועם כל
 זה יאמינו רבותינו כי אם של ביהמ"ס ואברון שולטת בהן כרצון העושה הכל
 יתברך ויתעלה ועשויים לכושרם העולם הגדול שהוא הכרת והוא אמת
 אברון הנפש והן אמרו בסיפרי לפי שהוא אומר כרת ככל מקום ואינו יודע
 אי זהו אמת והאברון את הנפש היא למד על הכרת שאינו אלא אברון אלא
 שהאברון הזה אינו אלא עונש וזעיר שימות הרשע ותאכר נפשו ותשוב כנפש
 בהמה ותזבל כי כשם שהמות תשוב לישורה שהוא האור והיסודות כשאר
 כל הדברים הגופניים השבים לישורם ויעתרם בין דקים בין גסים ולא אברון
 דבר מיום שנברא העולם ועד עכשורק בענין הזה להתגבל ולשוב לישורו
 והוא אברון כל האובדים כל זמן קיום העולם כל שכן שזאת הנפש שהוא
 עליונה אי אפשר שתהיה בטלה ואובדת ולא שתשוב בהמית ותצטרף אל
 היסודות הארבע שהן ממנה בזה אינו אמת בקבלה והוא רחוק מאד אל
 העיון מכל מה שבטלוחו המתחמים ואם היא תשוב לישורה כתולד הכנדראו
 בעלי קהויה והתפטר שהם שבים לישורם אשריה וטוב לה כי הוא השכר הגדול
 והגמול הנכבד אבל העיון הזה כולו ממה שנזכר למעלה מדברי רבותינו
 זכרנו לברכה שחיוב העונש הזה מרובין ביהמ"ס שנים עשר חרש לפי הראוי
 להם לאחר גמר דינם נשמתן כשרפת והן נעשים אפר כלומר שנתכטלת
 יצירתן ממה שהיתה כדבר השרף המושב לאפר ורוח האלהים יתברך רוח
 הנחה ורצון מפזרתן תחת כפות רגלי הדקדקים כלומר כמדרגה שהוא
 למטה מעונב הדקדקים ומנחתן והיא מדרגה שאין לה בה עונש וזעיר
 ככתחלה ולא נעש מעונב בדקדקי והמפצפים ועולים שהזכירו רבותינו זכרנו
 לברכה עולין לאחר דינם למדרגה שיש בה מנוחה ועונב ול א בענין
 הדקדקי אמרו במס' שבת אלנו ואלנו בין של השעים בין של בנינויים כמסרים
 לדומה אלנו יש להם מנוחה והללו אין להם מנוחה וכמו שאנו עתידין לבאר
 והרשעים הגמורים החמורים שכרונו לגורי דורות רצון הארון יתברך
 מקום אותן וזן הנפשות ההם בעונש וזעיר שאינו מכלה הנפש החוטאת
 היא כדכתיב כיתלעתם לא תמות ואם לא תכבה אף במדות הגוף

למשך

קברו וכמדרש תלים אמרו אמר דוד כידך אפקיד רוחי בשעת מיתתי פדתי
 אותי מגיהנם ומפורס אמר בהגדה ככל ערב שבת דומה הממונ' על הנפשו
 מכרזת ואומר הכח להם לרשעים האלו וינוחוו ומניחין אותן כל השבת כולה
 וכמוצאי שבת עם חשיכה נועק המלאך שהוא ממונה על הרוחות חזרו לכם
 רשעים לביהם שכבר השלימו ישראל סדריהן ולכך ישראל מזכירין בסדר
 מוצאי שבת ואומרים ויהי נועם יי' אליהנו עלינו ויג' הא למדנו מדכריהם
 שהרשע מיד כשהם מתים נפשותיהן נידונו לביהם כפי הראוי להם וכפי מה
 שנתבאר למעלה מסידושי העינים הוא והדין הוא וזאת אמונת כל מחזיק
 בדברי רבותינו אומאמין בקבלתם ועם מה ספידנו לא ירחיק דבריה אחר
 מבעלי העיון אלא המשתבש בהם או המתפקד והכרת הזה שאמרנו שהוא
 אכדן הנפש אינו בכל מחוייבי בריותו שהדיוק הגמור שיצרו תקפו ואכל
 כזית מן החלב אינו בכרת מן העולם הכא שהרי מנו חכמים במשבתנו ואלו
 שאין להם חלק לעולם הבא לא מנו אלא הכופרים בעיקרי התורה אלא כך
 הוא עיקר ביאור הענין שהכר' המפור' בחר' עינים טובים הוא לגוף ולנפש
 אע"פ שיש בהן מחוייבי כרת העינים מגיעו בגופו והוא מת בחייו ועמו כמו
 שאמרנו במשקין מת בן חמשים שנה זו היא מיתת כרת ואמרנו בספרי מפני
 ענין להלן מיתה וכאן כרת ללמדך שכרת היא מיתה ומיתה היא כרת רומז
 בתורה במקצת הכריתות שנאמר בהם וכרת האיש הקוא מעמיו לאחר שמת
 זה המחוייב כרת בגופו כיון שרובו זכיות אינו יורד לביהם אלא זוכה למעלה
 הראויה לו מחלקיגן עדין יש במחוייבי כרת מי שעונותיו מרובין מזכיותיו
 ועונש כרת אלו מגיע לנפש החוטאת לאחר שתפרד מן הגוף שהיא נכרתת
 מחייו גן עדין והם הרשעו שהזכרנו שעונותיהן מרובין ויש בכללן עין פושעי
 האומות בגופן שסנו חכמים סיורדין לביהם ונדונין כה שנים עשר חדש
 גופן כלה וכשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הדריקים ומחוייבי
 כריתות הללו הם שרומז בהם הכתוב וכרתה הנפש היא מלפניו וכתוב
 והאבדתי את הנפש היא . רשעים הללו אין להם כרת בגופן אלא
 פעמים שהם בשליה ומזקינים בעולם הזה לכרתוב ויש רשע מאריך ברעתו
 וכפי מה שכתבנו למעלה . ושיעור במחוייבי הכרת שגופו נכרת מחייו
 העולם הזה ונפשו נכרתה אפילו מחייו העולם הבא ואין דרך לומר מחייו גן
 עדין לפי שהוא כיוון ביהם לעולם והם עובדי עו' והכופרים כגון אלו שמו
 חכמים במשנה ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים
 מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורס ומה שהסופו עליהם בכריתא
 דקתני בתוספתא הוסיפו עליהן הפורק עול והמפר ברית נשר והמגלה שנים
 בתגרה והני דקתני אידך בריתא התם המיכין והמשן מדיים והמסור' וספירסן

אם שבתה לו

מדרכי צדק ושהטאו ושהטאו את הרב ופנתנו חתיתם בארץ חי' יורד
לביהם ונרנין ונרנין דורות וכו' והרעו' הללו הם שכתוב בהם הכרת תכרת
הנפש היא עונה בה ודרשו רבותינו הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא .
בכל זה לא נאמר בתורה אלא לענין עו' ומגדף וכיוצא בהם דכתוב כי דבר
יו' בזה ואת מזותו הפר הכרת תכרת הנפש היא עונה בה ודרשו במסכת
שבועית כי דבריו בזה זה הפירוק עול ומגלה פנים בתורה ואת מזותו הפר
זה המפר ברית בשר ודם אמרו בפירו' שאין כפל כרת זה שנתורה נדר' בכל
עבירות שנתורה אלא שכתוב הזה ולפיכך לא הזכירו רבותינו אלא אלנו
הזכורים וכיוצא בהם לפי שהכתוב הזה בענין עו' נאמר וריבה הכתוב את
אנוהא הרי' לכל הכופרי' בעיקר וכן בשאר רשעי' המונח' לפי שנמצאו בהן
בקבלה פד' תולעתם לא תמות ואס' לא תכבה הא' בשאר הכריתות אינו כן
אלא כמו שביארנו ר' עפי' שיש בחטאים האלה האמורים כרת בגוף בעולם
הזה וכרת כנפש לעולם הבא יש כופר בעיקר שמאריכו' לנאוכל חי' העולם
הזה ואס' תאמר והיאך תולין לו על כרת שבגופו אס' כסיל זכות שעשה אין
לכופר בעיקר זכות לעולם לפי שהוא עושה לפי כפרותיו ולא לפי שם הב' ה'
יתברך זו אינה קוים' אפי' שם בדרכיו של בעל הרחמים לרחם על מי שעושה
טובה ומעשה הגון בעולם הזה אפ' לי' עשאו' לשם עו' כגון מה שאמרנו באמו'
העולם וכן בדברי הנביאים מקצת אומות סגבר עליהם גלות בשביל מה
שעשו לישראל ושאר אומות שלא הרועו להם לא נגזר עליהם גלוה כלל וכן
הכתובים מזהירו' לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו וכס' סכבר רמזנו סוד
שיש בו תקון כל השאלות הללו שהרין נותן להתלות אפילו לעובר עו' להכעיס
ברוך שופט הצדק שיסד הכל ברחמים ואחר שביארנו אמונתך דבריהם
צריכו' אנו לחוש ולפרש דברי הרב הגדול ר' משה בר' מימון כתב בספר
המרע ספר הצדיקים הוא שיזכו לנעם זה ופרעון הרשעים שלא יזכו לחיים
אלא שיצדו וימותו ועל מי שאינו זוכה לחיים ח' והוא המח שאינו חי' לעולם
אלא נכרת ברשעאכר כנהמה וזהו הכרת שכלומר הכרת תכרת הנפש היא
מפי' השמועה למדנוהכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא כלומר שאותה
הנפש שפירשה מן הגוף בעולם הזה אינה זוכה לחי' העולם הבא אלא גם
מן העולם הבא נכרתה עור כתב ז' הנקמ' שאין נקמה למעלה ממוכה שתפ' .
הנפש היא עונה בה וזה האכרן שקורין אותה הנביאים דרך מסל' באר' ש'
ואכרן ותפתה ועלוקה וכל לשון כליהוהשתה לפי שהוא הכלי שאין אחרית
תקומה והפסד שאינו חוזר לעולם כל' א' דברי הרב ז' מי שרואה דבר
הללו לבו נקפו שמה נטה דעת הרב ז' לומר' שאין עש' ויסודו' לנפש המוטא'
א' תשיב אותה צער כדרך החי'ונים חס' ושלום אלא דברי הרב ז' על סוף

הוא הנהיג

האברון והכליון החרוץ שאין אחריו ענש ונקמה והוא הכרת שהוא בטול
הנפש וכלל כה שהביטול הזה מלבד מה שנתסרת תתה בענשי גיהנם
ויסורין שבו שהוא ענש גדול ואכזרין חמור לפי שאברה הנענש הגדול שהיתה
ראויה לו מצד שהוא זכה שלוקחה ממקום הכבוד כמלאכים או למעלה
והוא זכות הצדיקים ומעלתם שהם זוכים לה כמו שפירש הרב ז"ל וכמו שאנו
עתידים לבאר ואף על פי שלא פירש הרב זכרו לברכה כל זכרו בניטול הזה
סיקיה מתוך דין ויסורין יש ראיה ברובו ללמד עלי' זכו' שהרי כתב בפרק
אחר מפרקי הספר הנזכר כל הרשעים שעונותיהן מרובין דכין אותם
כפי חטאתיהם ויש להם חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם
הבא ואלו שאין להם חלק לעולם הבא אלא ככרתים ואוכדים וכידונין כפי
גודל הרשע וחטאתם לעולם ולעלמי עולמים המיונין והאפיקורסי' והכופרי'
בתורה וכו' . קרי שהפירוש כין חייבו הכרת הגמור וכן הדרין ואם אין
פס מקום לענש ויסורין לנפש מהו המשפט הזה סודין בו ה' רשע ברשעו
ונסוף יש לו חלק לעולם הבא הא אין הכוונה אלא כמו שפירשנו אבל יש לו
לרב זכרו לברכה במקום אשר דבריה משבשים הרעות חזר וטנה זה
הענין בפירוש המשנה בפרק חלק ואמר כיהענש הגדול הוא שתפסק הנפש
וחאבד ואל תשאר והוא מה שנזכר בתורה בענין כרת כמו שאמר הכרת
תכרת הנפש היא ואל הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא ואמר הכתוב
והיתה נפש ארנו ברורה בצרורה המים וכל מי שיקיה נמשך אל התענוגים
הבטמים וישליך האמת אחרי גו' ויגביר השקר על האמת יכרת ויאבד מן
הנועלה הקיא וישאר גוף אובר בלבד וכתב ואולם גיהנם הוא כיני על ענש
הרשעים ולא התבאר בתלמוד איך יהיה זה העונש אבל מקצתם אומרים
כיהסמם תקרב אל הרשעים ותשרפם ויביאו ראיה מן פסוק הנה יום בא
בוער כתנור וכו' ומקצתם אומרים כי היא חמימות נפלאה תבער
בגופתם ותשרפ' והראיה על זה רוחכם אש תאכלכם אלו דכרו זכרו לברכה
ואינם דבריהם נחמים לדעתנו מפני שדכרו רבותינו זכרו לברכה כמחלוקת
הזה שהזכיר אינם ועל דברי גיהנם המזני תמיד שהוא לרבני הכל מקום דין
באש נפלאה דקה צראה האלהים לענש ולאבד רחוקו ולהצמת כל זונה
ממנו אבל יש לדעת רבותינו עוד יום מועד לדין עמים והיא יום שהנביאים
מיעדין אותנו הנה יום בא בוער כתנור ואמר מלאכי יום י' הגדול והנורא
ואמר ישעיה כ' כמו סודינון כראש הסנה על חיי העולם הזה וידין כל
אדם כיום מיתתו על סכר נפשו וענש גיהנם כן ידונון הכל ביום מתלת
ימית התחיה על ענין אותו סכר העתיד לעולם הבא אם ראוי לתחית
קמתו ולענש הגוף והנפש באותו זמן וכן כתוב באותו העת ג' ימים

מי שיביא ארמת עפר יקנינו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולרחוק עולם והם
 הרשעים כגון אומות העולם ועובדי ע"ז סיגמור דינס לרחוק עולם וסלא
 יעמנו בחיים הקס אלא ישראל בדראין שלהם אני ככל עליהם ענש ממדה
 קסה לרעה ממנה כפי מה סתחיינו ועל הרין הזה סנינו במסנה אנסי דוח
 המכול אין להם חלק לעולם הבא ואינן עומדין בדין ואנסי סרוס אין להם
 חלק לעולם הבא אבל עומדין בדין וכן ככל מקום שתמצא בדבריהם זל
 אריות העונסים לעתיד הנא מהכרתת הכפס החוטאת בדין הוא כמו
 סאמרנו כוללה סמות רכה סאלנו ישראל לכלעס אימתי היא אל אראנו ולא
 עתה אל הקב"ה זו היא דעתכם או אתם יודעין ססופו לידר לביהס ואינו
 רונה סתבאי שונתי וכו' והענין לדין גיהנס העתיד בינס הרין הגדול וינתן
 אמה בתרגום כולל ביד יקחנכסן לית פורעמתהו ביד אינס אלהין באיסת
 עתידין לא יתקדא יתוקדן באתגללה בני דינא רכה למיתב על כורסיה
 דינא למירין ית עלמא וכתרנוס ירוסלמי דתליס בפסוק כחלוס מהקין הקד
 חלמא מן בברדני דמתער מסנתיה י ליוס דינא רכה באתעריתתהו מן בית
 קבורתהו בחד רמותהו תבסר ואמרנו במכלתין אס תזכו לסמור את
 חסבת תכלנו מסלס פורעניות מיומו סל גוג ומחבלו סל מסיח ומיוס דיין
 הגדול ואמרנו כהגדה בני למרנו ובמקומות אחרו במדרס למה תדמותנו לעל
 אותי סיהי סאול מקיירל שהניע יוס הרין ואף על פי שכבר מת זה כמה
 ימי היה סכור סחור יוס הדי העתיד סחכל נידוני כו ועל זה אמ ריש לקיש
 סאין גיהנס לעתיד לכא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדירה רסעיס
 נידונין בה ונדויקוס מתרפאין הימנה והס הנדקיס סזכו לתחייה ועמדי
 כמוס כמו סהלכו מת חבר אונסמא עומד כמוס סאמרנו רכותינו זכרו
 לברכה סלא ואמרנו מן השמים היפא אותס אלנו אחרוס הס והביא ראיך לזה
 מדכתיב הנה יוס בל בוער כתגור נהיו כל זדים ועסוי רכעה לקס גליהס
 אותס היום הבא אמר יי זכאות אסר לא יעזוב וכלי . . . ודרסולא סרס
 בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא ונדויקוס סמתרפאין בה דרס ריוס לקיס
 וזרחה לכס יראי סמי סמס חרקה ומרפא בכנפיה ונהה אין זה מן הגיהנס
 הזה לארס אחרו המות וכן פירשו בתחלת מס' ע"ו ותעס ארס כדגי היס מס'
 דגו סבי כיון סקדרה עליהס חמה מיד מתו אף בני ארס כיון סקדרה עליהס
 חמה מיד מתו והעמדינה בעל הבא כרריס לקיס דאמ' רל מ' גיהל לעת לבא
 אלא הכ' מוצו חמה מנרתיק' וכו' הרי ביארנו כי זו המימר' של ריש לקיש סאין
 לא כע"כ והנא עול' סאחרי התחי' כמו סאנו עתידין לכאר כדאי' גמותות
 בעלמ' כן המימרא הו' סנויה ענד ככראש' רכה גילג חמה יס לו נרתיק מה
 טע' לסמס סס חנהל בהס ובריי' של מים לכניו כשע שהיו יונ' הלה מתיס כחו

לעיל ב' ע"ב

לעיל ב' ע"ב

לעיל ב' ע"ב

ל' ג' י"ב ס' כ"ב ס' כ"ג

ל' ג' י"ב ס' כ"ב ס' כ"ג

במים שלא יא ויסרף את העולם אבל לעתיד לבא הקבה מערטלו ומלהט בו
את הרשעים מה טעם ולהט אותם היום הבא ואתה יודע שדין גיהנם ככל יום
הוא מכלל הזמן הזה ההנה עכמו כפי מה שנתפרט מדברי רבננו זל זוק
הנזכר בכאן בזו המימרא אינו אלא לעתיד לבא לכסית ערטל הסמם מן
הכרתיק הזה שהזכירו עליו שהוא בתוכו בעולם הזה כמו שכתוב לשמם סם
אלה בהם והחזירו עוד מימרא זו במדרש תלים ואמרו מה הקבה עשה
לעתיד לבא סולף אותן מכרתיקן ומביאו לרקיע הסני ורין בו את הרשעים
וכן דברי החכם האחד והוא ר' יהודה בר אלעאי אמר לא יוס ולא גיהנם אלא
אם היא שהיא יוצאה מנפשו של רשע ומלהטו כל אלו הדברים לעתיד לבא
הז וכן אמרו עוד אפילו כשעה שהקבה מחזיר נשמות לפגרי נשמתן קשה
לחס וכזו שתי אלו הנזמרות ענין אחד ליום העתיד שכתוב לחרפות ודראף
יעולם ואיך יעלה על לב גורם תלמוד שיאמר ריש לקיש שאין גיהנם וכמה
בריתות שכוונת בתלמוד בענין המקום והאש ההם כדחייא בפסחים אמר ר'
יוסי אור שכרא הקבה בשני בשבת אין לו כביה עולמית וקיו מקסים על ריש
לקיש מן הכריתא וסותרין דבריו בתיובתא והוא עצמו ריש לקיש הזכיר
בערוכין אור של גיהנם והלשון עצמו מוכיח שלא אמרו אין גיהנם לעתיד
לבא אלא שהענין כמו שפירשנו והדברים כמו שביארנו ועם כל זה נכלה לנו
דעתו הרב זל שהוא מאמין בעצם דין ונער יהיה באו זה זמן שיהיה אחרי
המות לא שלא הקבה לרעתו בתלמוד ולא הסתפק ממנו אלא איכות הדין
ונער הזה וזה התכללות לרב זל ולמוד זכות לחכם גדול וחסיד כמותו וזכרו
לברכה . ופירוש לוימרא של ריש לקיש שלא תשכס דעת קצת התלמוד
או שלא יתלו בה החיזונים שהטיבא בלבם וכללו של דבר מבואר הוא מדברי
חכמים ואחז ביר מקבלי התורה שגיהנם הוא מקום דין המשפט לעולם בו
החטאים כנפשותם ביסורין ונער שאין להם דמיון בעולם הזה לפי שיסור
העולם הזה בגוף שבלגם בריה ועב הקרבנו וכבד והנער הוא כנפש הזכה
והרקה בבחייתה וכמו שהרגש האדם כנגיע' האחט ככסוד רב מהרגש האמון
מפני גסות ברייתו ינאף ככני אדם עצמן זכי הגוף והנקיים בדעות וביצירת
מרגישין ביסורין ונער יתיר מן הגסים עכי הגוף משוכשי הרעות וההרגש
המרגילים האלאכות הכבודות והנמכות שנעשה בשרם ככשר הסגם והפרד
כן הרגש הכפס ביסוריה גדול מאד מיסוריה הגוף לרוב הרגשקה וזכות בריית
ואין ערך ודמיון בין הנער החוק הגדול וכין נער בעלי החיים בגופות כסום
פנים ועוד הדין הזה ככפל על מחוייכי הכרת כיום הדין הגדול ונידונין בו
בגיהנם עד שמתכלין סם או לרעת ריש לקיש בחמה היוצאה מכרתיקה הס
כדנין ומכל מקום מיסורי אש של גיהנם היה ממנו הוא וכמו שכתפרס למעל

הנה
טו

שפטורין של דריקים מעולם זה לכן עדין הוא נכפר שני דתמורה אמר רבי
 אסי אמר רבי יהודה אמר שמואל בשעה שנפטר משה רבינו לכן עדין אמר
 ליהושע שאל ממנו כל ספק פיס לך וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 המיתה מיד הוא בן ערוך ומה שכתבנו לנפשות הנדריקים כגון הזה דבר
 זה עיקרו כדורה וזכרונם מרברי סופרים סגן עדין מנוה הוא בעולם הזה
 במקום ממקומו הארץ ושל נהר ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל ונחל
 וכל מה שכתבנו מפסוקי סדר בראשית הכל אמת ארץ מקרא מהם יוצא
 מירי פסוקי ואנשי המדות עממן אמרו סגן עדין תחת קו ההסוניה סלא וסוף
 היום ולא יחסר ונספרי הדפואות ליונים הקדמונים וכן בספר אסף
 היהודי יספרו כי אספלקנות חכם מקדונו וארבעים אוש מן החרטומים
 מלמדיו הספרים הלכו הלך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדין למצאקנת
 עני הדפואות ועד החיים למען תגדלת פארתם על כל חכמי הארץ וכו' וכו'
 אל המקום הקוא וברקעליהם נהט החרב המתהפכת ויתלהטו כלם בשכיני
 החרב ולא כולט מהם איש ותשבות חכמת הרפואה מן הגוים ההם וימס
 רבים עד מלך ארתחששת המלך ואחריו כן נתחדשה בהם רעת הרפואה על
 ידי הנקובים כשם במלכה הקוא וכל אלה דברי אמת הם גלוים וימפדסמו
 גם היום כי רבים מכאי הארץ הלזו ארצה בני קדם יראו מרחוק הלהט
 המתהפך אבל סוד היגיון הזה שהדברים כפולים כי גן עדין וארבע נהרות
 וכן החיים ועד הרעת אשר נטעשם האלהים וכן הכרובים ולהט החרב
 המתהפכת גם עליה התאנה והחבורות וכתות העור כולם כפושטם וכמסמעם
 אמת הדבר ויציב הענין ולסוד מופלא כי הם כזוירודר להבין סוד ענין
 עמוק משל כמו שכתבו דמות נורות לבנות היו לו לרבן גמליאל בעליתו
 בטבלה ככותל יש בהן מראה את הדיננות כזה ראיתם כי כן מלאכת הקדש
 במשכן בשלשת מקומות חזר ואהל ולפנים מן הפרכת ובמקדש עזרה והיכל
 ודביר וכל אשר בכל מקום ומקום מן הכלים וזוירי הכרובים כולם להבין
 סודות משפה עולם העליון והאמצעי והשפל ורמזי היות כל המרכבה הם
 וכן הנכר אדם עצמם ביצירתו כדמות נכראו כמו שאמרנו בספר יצירה סימן
 לדבר ועדים באמנים עולם סנה ונפש ואדם הראשון מעשה ידי של הבה
 מבחר בני אדם היה בתבונה וכדעת והשכינו הקבה יתברך במבחר המקומן
 להאכה ולתועלת הגוף וזייר במקום הקוא הנכבד כל מעשה העולם העליון
 הוא עולם השמון כזויר בשמי להבין מסם יסודי כל נכרא גופי ונפשי ומלאכה
 וכל מה שיש בהטבת כל נכרא להשיגמן הנורא יתברך גם המקום הוא נכבד
 מכל מקומות העולם השפל מפני המונק אשר על ראשו מן העולם האמצעי
 והעליון ועל כן יראו בו מראות האלהים משאר מקומות הארץ כאשר א
 אנחנו מאמינים שארץ ישראל וירושלם מקומות נכבדים מיוחדים לנבואה

5

בעצמם מפני מוצקם וכל סכן בית המקדש כסא יי' ובענין סכא מה מורה
 המקום הזה אין זה כי אס בית אלהים וזה שער השמים תלה נכונותי הנה
 אליו מכלתי הקדמת בזוירי הדברים כל סודות העליונים וכפסס מתעלית
 בלימוד הקוד ורואה מראות אלהים נחנרת כבוד העליונים מן המקום ההוא
 ומסיגים כל מה שיכול לדעת ולהכין הכנרא בלימוד משה בסוירי בענין סכתו
 אשר אתה מראה בהר זה ענין ידיעתנו בגן עדן והדברים מפורשים בדברי
 חכמים וכבר רמז ר' אליעזר הגדול בפרקים שלו ככל הענין הזה שאמרת
 בפרק כא' דעני רבי זעירא ומפרי העץ אין העץ אלא אדם שנמשל בעץ
 שנאמר כי האדם עץ הסדה אשר בחיך הגן אלא לטון נקי ואין גן אלא זה
 האשה שנמשלה בגן שנאמר גן נעול אחותי כלה וכך אומר שהיה סמאל רוכב
 על הנחש ואמר עץ החיים ציוס כשנגעה בו חוה אל תבואי רגל גאווה
 ויר רשעים אל תודני הנה עשה ככאן הכל מסל ורמז והוא אמר במקום
 אחר בפרק עשרים ויגרש את האדם גרשו וצא אדם ויטב לו חנון בגן עדן
 בהר המוריה שסער בגן עדן סמוך להר המוריה עשה אותו בגן זה אין צריך
 דאיה מדבריהם סכל ההנרות מפורשות הס בגן עדן שהוא גן ממס בארץ
 זאמרו על ר' אבהו עילא ליהו לגן עדן ומלייה לגלמיה טרפי דאילני כמו
 שאמרו בפרק המקבל ובמדרש תלים בארצות החיים זו ארץ ישראל דבר אחר
 זו גע ובמדרש קהלת אמרו מפני מה ברא הקב"ה גיהנום בגן עדן כדי שתהא
 זו מכלת מזו וכמה ריוח בנייהם ר' יוחנן אמר כותל ודבאחא אמר טפת
 ערבנן אמרי עתי אצבעות וכבר כתלתנו שנו והחזירו הדבר פעמים רבות
 לבן במקומות אחרים שהוא גן ממס כטוע בארץ אלא הענין כמו ספיד עתה
 ומה נכבד דבריו ר' אברהם אבן עזרא סכת בעץ הדעת סוד ינעס בסהדרו
 כמסמעה ובמדרש סיר השירים אמרו כן הביאנו המלך חדריו מלמד בעתה
 הבה להראו לישראל גנזי מרני החרדו שנסמו ר' יהודה אומי הכו אתה למד
 מיעקב שאמר לו הקב"ה קנס עלה בית אל וכו' מלמד שהראה לו הקב"ה עליו
 למען מעלתו והרא לואחרו שנמרו דבר אחר הביאנו המלך חדריו או חדרו
 געמכא אמ' כמעט הרקיע כן מעט געוכו ובמדרש ר' נחוני' קהקל הרבה
 מזה סתו העני ומכא' הפי ואס קאמ' סיון שהעני על דרך הנזכ' ומ' גע
 בעו' הזה התחתו הוא מה סכר הכפמו פס והן או' תועלת דבר' גסמי ולא
 במקל ממקומו הארץ ועו' התחתו וכבר פירשנו שהעני כפול וזה הגן והעד
 התחתו' הן ציורו לסודו העליו' והכדו' היה העליו' הרומזי באוב' נקרא
 בגן ועדן סאן התחתו מהס תופסו' הס' הזה כיצד יש בעליו' הסב סנקרא בדברי
 רז"ל בגן ברמז והסב למעל ממכ' שהיא הנק' עדן והו' הנק' צרו' החיי' וסוף עמון'
 ותכסיד מקבלי האמ' אכל פירשו לנו חכמי מקו' הנפשו' אמר גספיתו' של דרו'

לכ"י ורש"י

גלגל

רש"י
ושלם
לעליו

בנמות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש ארבי צדורה בצדור החיים
את יי' חלהיך ואמרנו במשבת הגוה ערכות סבו דרק ומשפט גזוי חיים וננו
שלום וננו ברכה ונשמתיקן של דרוקים ורנחות ונשמתיקן שעתידין להגראות
נשם אופים ושפרים נחיות הקדם ומלאכי השרת וכסא הכבוד ומלך אל חי
נקיים רם ונשא שוכן עליהם ואמרנו בסוכה ראיתי בני עליה והן מועטין
ופרשו הא דמשתכלי באשפק לרו' שאיב מאורה הא דמשתכלי באשפק לרו' הא
המארה והבין ההשתכלי הזה שאמרנו עליו משה נשתכל באשפק לרו' המארה
ושאר נביאוי נשתכלו באשפק לרו' שאיב מאורה הפיון לפיון ראיה בהשתכלי
הפול ועליו ההפנה לפיכך קראו בני עליה ואמרנו כי לא יראנו האדם והי
אכל בשעת מיתתו הן ראוי ונשפרי אמרנו יפקודו יי' אהיו הרומות לכל אשר
מורה שכל הרומות אינו יוצא אלא מלפניו ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי
אומר סימן זה יהא מסוד בידך שכל זמן שאדם נתון בחיים נפשו פקודה
ביר קונו שנאמר אשר בידו נפש כל חי ואומר בידך אפקוד רוחי מת נחנה
באוצר שנאמר וזוהי נפש ארבי צדורה בצדור החיים שמוע אבי בין צדוקים
בין רשעים תלמוד לומר ואת נפש איביך יקלענהו : במדרש תלמי
אמרנו יעלזו חסדים ככבוד באיזה כבוד שהקבה עשה לצדוקים כשעה
שנפטרוין מן העולם והן מקלסין להקבה ששם אותן בצדור החיים שנאמר
והיתה נפש ארבי צדורה בצדור החיים : וכמדרש שיר השירים אמרו תוכני
דצוק אהבה אלנו כפשות הצדוקים שהם נתומות עמו כמרוס שלם וכנסו זה
לפנים מזה ומשה נגס אל הערפל לפניו ממנו דרק ומשפט שכן כתיב דרק
ומשפט מוכן כפאך לפני מהם כפשות הצדוקים שנאמר אשר בידו נפש כל
חי ואומר והיתה נפש ארבי צדורה בצדור החיים והוא הרמוז בתורה ולרבה
כו : עוד כדבר הזה לפננו בעזרת האל אבל עור יאמינו רבותינו לפי
דבריהם בהגרות שזה ערן התחתון שהזכרנוהוים לשכר הנשמות כו הלק
כשכר ועונג ואעפ שאינן גוף וכבר שמו להם מקום עם העליונים ותקון
הענין הזה כך הוא לפי שאמרנו חכמים עור שנים עשר חרס גופו קוי' ונשמתי
עולה ויורדת לאחר שנים עשר חרס גופו בטל ונשמתי עולה ושוכן אינה
ויורדת : נפירוש הקבלה הזו כי כל שנים עשר חרס עריון כח הגוף קיים
ונשמה נוסה לדעתה ולמעשה כאשר היתה באמנה אתו בהצטיירות מחשבו
בשמות ואעפ שעולה ליריעת עולם הנשמות וירדת והיא לענין שהיה כבר
לאחר שנים עשר חרס נתעלית מדעות בשמות ולנשה מלאכות ונתעטרה
בעטרה של עולם האל ואין הכו' כמה שאמרנו גופו קיים בין שהיא הגוף כשרף
לפיד או שהיא מן החנוט' שגשם מתקיי' אלא הכונה למה שכתבנו ובאותן
שנים עשר חרס חלק הנשמה בגן ערן להיות העולם בעונג העליון להם כעני

נטתה לבשמות ואין כונת רבותנו שיתעורנו הנשמות בפירות הבן ההוא או
 שירחצו בכקרות אלא כונה מפני שהוא שער הסמוי לאור באור החיו כאשר
 תאמ' על העמוד בירוסלם שתלכס נפשו רוח הקדש ומלאכות נבואה בחפץ
 עליון בין כחלומות בין במראה יותר מן העמודים בארץ טמאה ומן ההשגה
 ההנה אל הכפס במקום ההוא מתעלית לרבות העולם ועליון והסגת העונב
 הרחני וזהו מה שמספרין רבותינו בהגדה בדריקו דסלקו ונחמו למיתבת
 דרקינא העליה היא השגת הנפש ודבקות בעליונים הירידה היא להשגה
 מה שיגיעו סגלת התחתונים בחייון כגון הנבואים אבל היות הנפש נבדלת
 במקום אס' יתקשה למתחמיו על תורתו נפשו להם האפשרות שפסגו
 לפניהם בחוטאי בהינס ואי אפשר לפרס יותר מזה בגן ועדן העליונים
 הפרמזים לעולה אבל כונתנו שיתבאר מדברנו לתלמודים שאין דברי תורה
 בגן ועדן וענינו משל שאינו אמת ואין דברי הביתו וקבלת האכות
 נכחי הכפס באלו הענינים דבריהבאר או משל בטל המלצה אלא הכל אמת
 ואמו' הינו ופרימו מן מעל למעל מן רוממו לרוממו וזוכה בכל אחד למקו'
 מעלתו ומסיב ממנו כפי הראוי לגמול שלו ולפיכך אמרו בויקרא רבה אמר
 ל אלעזר בר מנחם כחל עדןך תסקס איך כתוב כאן לא נחל עדןך מלמ'
 סכל דריק נדריק יש לו עדן כפי עצמו : ובאמת כי המקום הזה נן עדן
 משמש עור בגמול בשמי ממש לזמן התחיה והוא מה שאמרו רבותינו זל עתו
 הקבה לעשות שעודה לדריקוס בגן עדן זכך ואמרו עתיד הקבה לעשות מהקבל
 לדריקוס בגן עדן והוא ויפס בניהם וכל אחד ואחד מדאה עליו באצבעו שכל
 הנה אלהינו זה וזה עונב ושכר עתיד בזמן התחי' יקראו הסכינה כאלו באצבע
 מתוך המחל השגת מעלה ועונב התיחדות מתוך שמחה גופית לומר כי יגיעו
 אכשי העולם ההוא למעלת משה רבינו סנתעלית נפשו על גופו עד שפסלו
 כחנתיו הגופיות וקיה מלובם ככל שעה ברנח הקדש כאלו ראית ושמיעת
 בעין הנפש בלבד לא במצנע העין הגופי כאשר יעשו שאר הגבאי כהחנטל
 חגוף והתפשט הנפש בכחותיו שיאכל עליה רוח הקדש פראת
 עצמה כאשר יראה מיכאל או גבריאל והיאקראות האמיתית והשמיעה קבול
 כי אין למתפלספי מכילי התו כפי רצונם עליו טענ מוכרח עליו סיכוינס
 אמוניותינו זאת שאכחנו מאמיני' שים לגבריאל ראה או שמיעה ותקרא אות
 השגה שהיא מבעת אליו מן מיכאל על דרך משל וכן הנשמות מספרות זו עם
 זו כמו שזכרו רבותינו זל ואין הכונה לספור שפה וחתוך לשון אך שים
 הגדעה והסגה לנפשות זו מזו והנה יבאנו מענינו וכאנו לגעת בסודות
 הנבואה וראית החסידים שרואין המלאכים ואמרו בהגדה במדרש
 מה רב טובך והנה כבר כתבארה אמונתנו בגן עדן ונרמזה כפי הראוי

ל

ע

ועפ"ש נחזור לסדר הגדול שהוא העולם הבא ויהנה דבר ידוע הוא כי
הזוכה סדרברי רבותיו הוא המזמין לחיי העולם הבא והמתברך מהם אומרי
עליו זכרו לחיי העולם הבא ועיקר השם אצלם בכל המצות הוא העולם הבא
כמו שאמרנו ונתחוק ליום אחרון בכל סדרן של המצות אינו אלא לעול' הבא
ואמרנו דריקוס גמורים בכתבין ונחתמין לאלת לחיי העולם הבא כמו שהזכרנו
בבדיתא למעלה הנה פשוט סדר הדריקוס הגמור נועלתו לחיי העולם הבא :
וכן האובדים אצלם הם הסנויין במסכתנו ואלו שאין להם חלק לעולם הבא
האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים וכו' : וזה העולם
הבא שהוא סוף מתן סדרן של המצות דבר מסתפק הוא במסנה זולל באר
פירוש אם הוא עולם הנסניו וסדרן הגמיע לכל אחת מהן בעצמה אחריו המות
מיד כמו שהזכרנו או הוא עולם אחר שיתחדש ויהיה הסדר בגוף או לפי
כלבד בזמן ההוא המתחדש וראינו שאמרנו בגמרה על המסנה הזו : וכל
כך למה תבא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לוי' אל לחלק בתחיית המתים
לפי שכל מדינותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה וזה מורה כי העיל' הבא הוא עולם
הסכר לאותן שהקב"ה מחיה בתחיית המתים ואינו של עולם הנסמות שקרינו
אותו גן עדן : אלא עולם התחיה הוא גם אמרו אמר ר' אלעזר בר' יוסי
בדבר זה זיפתו דברי כותיים שהיו אומרי שאין תחיית המתים מן התורה
אמרתי להם זיפתת תורתכם ולא עליכם כי דבם כלום שאתם אומרים
אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר הכרת תכרת הנפש הריא
עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לעולם הבא מכאן הראיה להם
תחית המתים לומר שאם אין תחיית המתים אותו עול' בטל הוא וכיון שחיוב
תורה לעובד עז' כרת מאותו עולם נמצא תחיי' המתים למד מאלו מן התורה
וסם הקשו בגמרא אמר ליה רב פפא לאביי לוימא תרניהו מהכרת תכרת
דכרת תורה כלסוף בני אדם : ואמרינן בתנאי הכרת תכרת תכרת בעולם
הזה תכרת בעולם הבא דבריר עקי באימי' לנר' אלעזר בן עזריה והלא כבר
נאמ' אתיו' הוא מברך וכרתו כבי שלשה עולמי' יש אלא הכרת כעול' הזה לעול'
הבא תכרת הכרת דברה תורה כלסוף בני אדם למדנו מכאן כי הכרת הוא
אכרן הנפש מן הגוף והכרתה ממנו בעולם הזה והבטל באנשי' עז' להכרת מן
העולם הבא ואין עולם שלישי סיקא ראוי בו כרתכי דינו גיהנם כנפש
בזמן הזה אין כנהכרתה כלל ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לכלתי
ידח ממנו נדח לא לאותן שאינן עומדין בדין סנכרחין בני ואובדין שם והם
עצמם ממה הוא כדיתתן משוי' העלם ועוד אמרו שם בגמרא מנין שהקב"ה
מחיה מתים שנאמר ואתם הדבקים ביה' אלהיכם חיים כלכם היום מה יום
כולכם חיים אף לעולם הבא כלכם חיים גם אמרו רב השרא רמי' נתב

וחפרה הלכב' ובוסה החמ' וכתוב ויהי אור הלככה כאור החמ' לא קסיה כאן
 בעולם הזה כאן בעולם הבא כלומר בעולם הזה לימות המסוח והקסו ולמסוח
 דאמ' אין בין העו' הזה למו' המסוח אלא שעבוד מלכו' בכבוד אודי ואודי לשל'
 הבא ולא קסיה כאן במחנה דרוקים כאן במחנה סכוכיכודרא' הם זל לא יפרסו
 אור הלככה כאור החמה בעולם הנשמות אלא קראוהו זמן שהוא אחר תחיה
 המתיה העולם הבא וכן אמרו בדור המדבר כאין ה' לעול' הבא ס' ופ' וי' וי'
 יסוכין וכאן בין ברנה ובעשרת השבט' שנו עשרת שבטים אינן עתידין לחזו'
 ותניא רבי אומר באין ה' לעולם הבא שנאמר ויהי ביום יתקע שופר
 גדול ויבאו האובדים ארצן אסור והנדרסים בארץ מצרים ויסתחננו ליה' בפר'
 הקדש בירושלם וזה הענין אינו בעולם הנשמות וס' אמר ר' יהושע בן לוי
 מנין לתחית המתים מן העתידה שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד והללך סלה
 הללך ולא נאמר אלא והללך מכיון לתחיות המתים מן התורה ואמר
 ר' לוי כל אומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר אשרי
 יושב ביתך עוד והללך סלה הנה אלו שתי המימרות הם לר' יהושע
 בן לוי ויענין אחד הם בכיבוד וקורא עולם שאחרי תחיה עולם
 הבא וס' אמרו בלפרנס שמנהג את הצבור בנחת בעולם הזה זוכה
 ומנהיגו לעולם הבא ונמשכת שבת אמרו לענין היוצא בכלי זינן בנחת
 ר' אליעזר אומר תפסיטין הם לט' ואמרו וכי מאמר התפסיטין הן לו מפני
 מה הן בטלן לימות המסוח מפני שאין נר' יוכין שנאמר לא ישא גוי אל גוי
 חרב והקסו מזה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות
 המסוח אלא שעבוד מלכות כלבד ואמרו לשון אחר אמר להם ר' אליעזר אף
 לימות המסוח אינן בטלן אבל בטלן הן לעולם הבא והיו דשמואל הפריסו
 בבאין בין ימות המסוח וכין העולם העתיד והוא לאחר התחיה שאין
 כל אלו הענינים על עולם הנשמות הקווה ונמשכת חולין בסוף שנו בדבריתא
 שהזכר' גם כן בקדושי' ובמקום אחר תניא ר' יעקב אומר אין לך כל מנהג
 ומנהג שכתובה בתורה שמתן סדרה בדה שאין תחיות המתים תלויה בה
 שנאמר למען ייטב לך והארבת ימים למען יטב לך לעולם שכולו טוב והארבת
 ימים לעולם שכולו אריך הנה זה עולם שכולו טוב וארוך שהוא העולם
 הבא אחר שתחיות המתים תלויה בה מפני שהוא בא אחרי התחיה ובספרי
 הזכירו כל הזמנים הללו במדרש אמרו בהתהלך תנחה אותך בעולם הזה
 בשכרך תשמור עליך בשעת מיתה והקוצית לימות המסוח היא תשיחך לעולם
 הבא הזכיר וכאן העולם הזה זמן המיתה והוא עולם הנשמות וימות המסוח
 ואחר כך עולם הבא ואמרו גם למען ירבו ומיכס בעולם הזה ומי
 כניכס לימות המסוח כיומי המיכס על הארץ לעולם הבא וכן דרשו פס

וישמרך ושמור נפסך כפע מיתה וכן הוא אל וקית הפס ארנוי דרנר ברנר
 סחוס דכה אחר ושמור הגלך מניהנס וכן הוא אומר רננו חסידוס
 ושמור דכה אחר וישמרך ושמרך לעולם הכא וכן הוא אומר וקנייה ויה
 וחלופו כח הזכירו בכאן סמירת הנפס בסעת מיתה שהוא עולם הנשמות
 נהרבה כדדור החוס שהוא גן עדן שלם כמו שביארנו ואחרי כן סמירתה
 לעולם הכא נפס סנינו עור חוסף עליו כל היום בעולם הזה כל היום לימות
 המשיח וכין כתיביו סכן בני ומשכלל לעולם הכא וכליה מדרס ועוד
 אמרו סכוי ספע ימים ויכני זה ימה של חיפה סבנון לדיקים לעולם הכא
 מנין אתה אומר סכל ספניות סאוכדות כיס הגדול ונרנר של כסף ושל זהב
 ואכניס טובות ומרגלות וכל כלי חמדה שהיס הגדול מקימן למה חיפה
 סבנון לדיקים לעתיד לכא תלמוד למה כן ספע ימים וינקו וכללה
 סמות דכה אמרו מפורס עשרה דברים עתה הקפה לחדש לעתיד לבא
 הראשונה שהיא עתיד להאיר לעלמו סנאמר ולא יהיה לך השמש לאור יומם
 וגו' וכי אדם יכול להביט להקפה אלל מה הקפה עוסה לסמש מאור ארכעו
 ותשעה חלקי אור סנאמה יהיה אור הלכה כאור החמה ואור החמה יהיה
 סבעתים ואפילו אדם חולה הקפה גוזר לשמש ומרפאו סנאמר נרחה לכס
 יראי סמי והסנייה מוציא מוס חיים מירושלם ומרפא בהס כל מי סיסבו
 מחלה סנאמר והוא כל נפש חיה אשר ישרון והשלסיה עוסה חלונות
 ליתן פירותיהן ככל חס וחדס ויהא אדם אוכל בהס ומרפא סנאמר ועל
 הנחל יעלה על ספתו וגו' : הרביעית שהס בנין כל החורבות ואין מקום
 חרב בעולם ואפילו סדוס ועמורה נכנית לעתיד לבא סנאמר ואחות סדוס
 ובנותיה תשוב לקדמותן החמיסית שהיא כונה ירושלם כאן ספיר
 סנאמר עניה סעורה לא נוחמה וגו' ואותן האכבים מאירות כסמש ואומות
 העולם באין ורואין ככוכן של ישראל סנאמר והלכו בוים לאורך וגו' . הו
 ופרה ורוב תרענה הסניעית שהוא מביא כל החיות וכל העופות וכל
 הרמסים סבעלם וכורת עמקן ברית עם ישראל סנאמר וכרת להס ברית
 ביום ההוא עם חית הסדה ועם אוף השמים הסמינית סאין ער כבי ויללה
 סנאמר לא ישמע עוד כבי וזעקה . התשיעית סאין ער לא אכחולה
 אנה ולא יגן אלל הכל סמחין סנאמר ופרויה יסוכן וכאו לנין ברבה
 ער כאן דברי הגדה זו . וכאלפא ביתא דר עקיבא אמרו ארן החיים
 ארן סמיתה חיים חלה לעולם אס כן דיקים סכחונה לארן כגון מסת
 ואהרן היאך הן חיין וכאין לעולם הכא מלמר טכסעת תחיית המתים וכו'
 כל אלו דברים כדורים סעולם הכא בכל מקום אינו עולם הנשמות והסכר
 המגיע להס מיד אחרי המיתה אלל עולם הוא סעתיד הקפה לחדסו לאחר

ימות המסיוח ותחיית המתים וכבר אספת רבה אמרו בית הלל אמרים כסם
 סיזירתו בעולם הזה כך יזירתו לעולם הבא מה יזירתו בעולם הזה מתחיל
 בעוה ונספר וגו' בגדו ועצמו כך לעו' הבא מתחיל בעוה ונספר וגו' בגדו ועצמו
 וכמו כפ' אין מערכין אמהו למימרא הנכל לחור וככור לחור דלא כר' יהודה
 התניא רבי יהודה אומר כבוד של מקדש של סב' ע' נימין היה שנאמר טובע
 שמחות את פניך אל תיקרוי טובע אלא סב' ע' נימין היה שנאמר טובע
 עני עשור ועני נכל עלי הגוין בכבוד ואומר הודו לוי' בכבוד הנכל עשור
 זמרו לו ומת' צינן אפילו תימא רבי יהודה לעולם הבא אירי דפיסי נימין
 דידה כפיס קליה כנכל וסידוס הענין הזה כי בכור וכלי הזמר במקדש
 דמו להשבות המשכה סהיא נתלית כרוח ואין בגשמות רק במוסיקא כעני'
 שאמרו קל' ודבר ורוח וזהו רוח הקדש והנה בעולם הזה ישיגו החכמים
 ברוח הקדש סב' ספירות וירכק אורן במסכן וכמקדש ונרמות טבכע
 הנרות של מבורה וכמקצת הקרבנות גם בלעם אמר את טבכע המזבחות
 הזכיר אותן בהא הידיעה לפיכך ירמוז בכבוד טבכע כלי הקול בעולם הזה
 ולימות המסיוח תושב ספירה שמינית ירמוז אותה ולעולם הבא תקיה ההפכה
 בלימה ל' ספירות וירמוז אותן וזה ענין מופלא וככור ומכל פנים כלומר
 בפירוש העולם הבא שהוא עולם גוף ומקדש וכליו ואינו עולם הנשמות סכל
 אדם בו בחלק הראוי לנאחרי מיתתו מיה ודבר פשוט הוא בתלמוד שמתמא
 בו במקומות רבים שהן מזכירין רשעים בניהנם כגון טיטוס ושאר ר'
 רשעו כגון ערת קרח וזולתם שבזמן הזה הם ידונין סם ומזכירין לנדיקין
 שהם כגן ערן כגון רבי יהושע כגן לוי ורבי שמעון כגן יוחאי וזולתם ולא
 תמצא בשום מקום בתלמוד שיאמרו על אחד מהן שהוא בעולם הבא עכסו
 אלא אמרים מזומן לחיי העולם הבא ואמרו בספרי במשה רבינו גזו
 לחיי העולם הבא ואמרו בר' עקיבא במיתתו אסריך ר' עקיבא סינת כסמתך
 באחד ואתה מזומן לחיי הע' הב' ואמרו ברכו אלעזר כגן דורדיא וכקטיעה
 בר שלום מזומנין לחיי העולם הבא בפר' ראשון דעו' וכן במקומות רבים
 מאד בתלמוד הרי של אחד פטירתן של דייקים אמרין עליהם מזומנים לחיי
 העולם הבא שהוא לסון עתיד להם הא למדת שפטירתן מן העולם הזה לבן
 ערן היא שהוא עולם הנשמות ואין פטירתן לעולם הקרוי שלם הבא אלא
 שהם מזומנין ועתידין לו ואמרו בכרכה דרואה קברי ישראל המית אתכם
 ברוך הוא עתיד לקיים אתכם לחיי העולם הבא ברוך כרוך אתה יו' מחיה
 המתים - ושבגר כפי הדורות לומר בין בבקשה בין בסוף ברכת המזון וככל
 תפלות הרחמן הוא זכנו ויקרבנו לימות המסיוח לחיי העולם הבא מקדמינו
 ויגות המשיח ואין דעתם לנקר שתתקרב להם המיתה ויהיו בעולם הנשמות

ועוד מצינו מפורסם במדרש ויכרך אלהים את יוסף השביעי כדרך הקבלה העולה
הבא סמתחיל באלף שביעי ויקדם אותו זמנו ליוסראל וזו היא שסכינה בתמו
בשביעי אמר מזמור סד ליום השבת לעתיד לבא לעולם סכלו סבת ומנוחה
לחיי העתלים ובמכילתא אמרו כי אבי וי מקדשם לעולם הבא כגון קדוש
שבת בעולם הזה נמצינו למדין שהיא משין קדושת העולם הבא וכן הוא אומר
מזמור סיד ליום השבת לעולם סכלו סבת ובהבדל של ר' עקיבא אמרו יום הדין
ומלכו בית דגד ויהי באלף הספי הרי נתבא' שהעולם הבא אינו עולם הנסמו
אלא עולם כבוד קיום סימנאו בו אנשי התמיה בגוף ובנפש ועל זה העולם
אמרו ככרמות מרגלא בפומיה הרב העולם הבא אין כו' לא אכילה ולא שתיה
לא קבאה ולא סכאה ולא תחרות אלא דריקוס ויטבים ועטרוותיהן בראסיהן
והן כהנין מזוי השכיב' וכן יאמרו תמיד בתלמוד הקבלה משביעין מזוי סכינתו
לעולם הבא סכאמר אשבעה בהקין תמונתך רצוננו למו שקיום האנשי הזוכי
בהם כזוי הסיר בקיום הנפש בגוף בעולם הזה באכילה ושתיה כענין שכתוב
באור פני מלך חיים ודרשו באלה סמות רבך ויחוו את האלהים ויאכלו וישתו
אכילה וראית דכתיב באור פני מלך חיים וכן אמרו במש' רבינו מארץ היה
אוכל מזוי השכינה היה ניזון ואל תתמה החיות שהן נשאנות את הכסא והן
ניזונות מזוי השכינה סכאמר ואתה מחיה את כולם ואתה מחיה לכלם כי
קיום הנפש בהתחדה ברעת עלין כקיום המלאכים בו והתעלית הנפש על
הגוף מבטלת הכחות הגופיות כמו שהזכרנו פעם אחד עד שיתקיים הגוף
כקיום הנפש בלא אכילה ושתיה וכקיום משת בהר ארבעים יום ואם נחם
זה אל מעש' הנס הנה אלהיו יוכיח שלא הסלך הגוף ממנו ולא נפרד מן הנפש
והתקיים מאז ועד עולם וכן חנוך כפי מדרש רבותינו • וכן אמרו כי
כל אשר יעשה האלהי הוא יהיה לעול' אמר ר' סימון ראוי היה האדם שיתקיי
יחיה לעולם מן הדין פסוקא ומשני מה נקנסה עליו מיתה אלא נהאלהים
עמה סיראו מלפניו מה שהיה כבר הוא ר' יודן ור' נחמיה חד אמ' אם יאנו'ך
אדם סאלמלא לא חטא אדם הראשון היה חי קיים לעולם אמר לו הרי אלה
סלא חטא הרי הוא חי וקיים לעולם • הרי ביארנו שרצון האלהים כמעט
בחיים אינו לעולם והביאר הראיה הזו מאלהיו זכור לטוב והנביא אמר הנה
אנכי סולח לכס את אלהי הנביא לפני בא יוס' וי הגדול והגורא ואת ראיה
סלא נסדרה נפסנו מן הגוף הקדוש והתקיי' קיום אנשי ואם נאמר שנסתלק
זמנא תהיה הכסחה מפורשת על תחיית המתים ושתיהן קרועות לכ קטני
אמונה ונהה ראינו כי זכית הנפש קיום גופס בדכריו הרקום והזכים מהם
כרקום מן הרקום כי אנשי המן כתקיימו במן הנכלע באיברים שהנא
מתולדת האנר העליון המתגסס ברצון נוראנות כדרך זכוי במדבר משעה

שנתעלית נפש כמה שהסיוג בנפלאות הים כמו שאמרו ראתה שפחה על הים
 מה שלא ראה יחזקאל הנביא ומשה שתעלית נפש ונתיחדה יותר מהם בידע
 בנראו לא הוצרך לברך הווא שכתבם ונתקיים גופו כזיו השכינה וכהשגה
 העליונית ומצאתי במכילתא היום לא תמצאוהו אמר להם דיוס אי אתם
 מוצאים אותו אבל אתם מוצאין אותו למחר ר' אלעזר מסמא אומר בעולם
 הזה אין אתם מוצאים אותו אבל אתם מוצאין אותו לעולם הבא וזו המימרה
 תתפרש על אחד משני דרכים או שנאמר סיקו כבני העולם הבא מי שלא
 יגיע מעלתם ליהנות תמיד מזיו השכינה ויהיה קיומם בדבר המתגשם מן
 הזיו ההוא למעלה במעלת דור המדבר או כפרם שנרמז הכתוב לדעת ר' אלעזר
 מסמא במלת היום שאנשי העולם הבא יהיה קיומם ביסוד המן שהוא הזיו
 העליון רמז על עיקר המן ורמז על קיום בני העולם הבא כך נראה לו
 וזהו שאמרו במסכת יומא לחם אבי דיוס אבל איש לחם שמלאכי הסרת א
 אוכלין דברי ר' עקיבא רצה לומר שהוא מזיו השכינה שהמלאכים חיים ממנו
 ואמר לו ר' ישמעאל עקיבא טעיתה בדבר זה וכי מלאכי הסרת אוכלין לחם
 והלא כבר נאמר לחם לא אכלתו ומים לא שתית תפסו מפני ששם קיומם
 בענין המתגשם מתולדת הזיו העליון והם קיימים באור עצמו ועל כן באמין
 אכחנו כמה שאמרו מתים שעתידה הקבלה להחיות טוב אינן חוזרין לעפרם
 ואם תאמר אותן אלף שנים שעתיד הקבלה לחדש בהן עולמו עשה להם
 כנפים והם שטין על שני המים ופירוש הכנפים לבישת הכנפם מלאכו והתלבט
 הגוף עמא ושלם תתבטל בטול היסודות וזה ענין מורגל מאד ושגור בפיסה
 זכרו לברכ' כמו שאמרו במדרש ובתלמוד למען יטב לך לעולם שכולו טוב
 והארכת ימים לעולם שכולו ארוך רוצה לומר שכל הזוכים לו ארוכי הימים
 והם שאין בו מות ומסורם אמרו בשלהי חולין אין לך כל מצוה ומצוה שבתנאי
 בתורה שאין החיות המתים תלוים בה שאלו למען יטב לך לעולם שכולו טוב
 והארכת ימים לעולם שכולו ארוך כלומר שאינן חוזרין לעפרן לעדי עד וכו'
 בתנתיא לזוואס תשיב עלינו בהיות הגוף מחובר מכלי השמים לפעול הכנפם
 לשלם חלקים שהזכירו אנשי העיון והם כלי המזון וכלי הזרע וכלי תקון
 הגוף והגוף בכללו צריך מצויאותו היה בעבור תכלית אחת והיא אבולת המזון
 לקיו הגוף ולהוליד דמיונו וכשתתלק התכלי ההוא לעולם הבא שאין בו לא
 אכיל ולא שתיה למה יהיה הגוף פועל דיק ואין במעשה האלקים פועל כטול הכנה
 קתשוב לכל זה כי הית הבריא הזאת לזמן תחיי המת' לצדקתמוסו המוכר'
 ופי' הבה רוצ' בטול אחרי כן ועוד יש בצור האת סודו עמוק' כי לאתת'
 היצירה על זה הרמז הסקר בלאטעם דק לצורך גדול ולטעם נכבד והעיסו
 ית' רצ' בקיומו ואם תקשו עליו קיו הגוף מן השכלי לעול כבד השכינה אף כי

קיום הגוף יהיה בקיום הנפש וקיום הנפש בהתיחדה בדעת עליו והמחקהים
 יהיה במקום בהתיחדו בו כאשר נאמין אפילו בפסג הכתובים על
 אדם הראשון שיתקיים ויחיה לעד אלולא מטא בחטא יהוא ואף על פי
 שנאמין בחרבן העולם בשנת השמטה וכן נאמין וכתחוק אלל הכל באמת
 הראות כח הנפש על הגוף האפל בדבקו בדעת עליו בעיני קרן פני משה
 כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה וכן יאמרו רבותינו ז' על אדם הראשון
 ועל כן דבק ביצרו ומחלכש נרוח הקדש אמרו עליו על פנחס כשעה שהיה
 רוח הקדש סורה עליו היו פניו כווערות כלפידים ואמרו עליו על רבי איעזר
 הגרול כשהיה דורש כמעשה בראשית היו קרנותיו ונצות כקרנותיו של משה
 ואין אדם מכיר אס וגם אס לילה וכן אמרו בספרי פניהם של דדיקים לעת
 לבא רומין לחמה וללככה ולרקיע לכוכבים ולברקים ולשונאים ולמנרות
 בית האקדש ואס דעיתנו לא ישיגו בחקירה מאי זה דתהיה המדה הזאת
 אבל נאמין שהוא כן כי הכורא יתברך שמו ירע מסודו הנפש ומהותה יותר
 מהתחבמותנו ועוד אכחנו רואי שחפני הנפש המזדמנים כרצונה נותנין לה
 לבגוף ומוספין בו זהר והדר ושומן וכריחות אפילו כבאס אליו בעמל וביעה
 וכל שכן חכמה לחכמים כענין שכתוב חכמת אדם תאיר פניו וכל שכן קוסי
 זו שהוכרנו בקיום הגוף לנצח אינה על דעת הפילוסופי ולא דעת קצת חכמי
 תורתנו המפרשים בו הפילוסופים מקיימין כללו לעד וחכמינו קצתם יודו
 בקיומו ואין חזרת העולם לתהו כי כל נכרא ברצון יתברך קיומו ברצון ההו
 אס לזמן אס לנצח וכמו שיאמינו הם בעיונס קיום הכללים לעד כן אכחנו
 יכולים להאמין בקבלתנו בקיום הפרט ברצון המתעלה כי כמו שיש רצון
 בכלי ככלל כך יש רצון פרטי בפרט ואפילו שנראה בעולם בטול
 הפרטים וקיום הכללים הנה אמונתנו היא כי היה זה בעבלי הנפש מפני
 החטא הקדמוני והעונש הגבול עליו אבל הרצון הנצחי מקיים
 רצונו לנצח כמו שהוכרנו גם למעלה מדברי חכמים
 עכפיו בארנו כינתנו בשכר המצות וענשן וכחזור כי שכרי הנפשות וקיומם
 בעולם הנשמות נקרא לרזל גע ושעמים קודי אותה עליה וישיבה שלמעלה
 ואחרי כן יבאו ימי המשיח והוא מכלל העולם הזה וכסופן והא הדין ותחיית
 המתים שהוא השכר הכולל הגוף הנענש והוא העקר הגרול שהוא תקות כל
 מקוה להנה והוא העולם הבא שבו ישוב הגוף כמו נפש והנפש תדבק בדעת
 עליון בהדפקה בגן ערן עולם הנשמות ותתעלה בהשגה גדולה ממנה ויהי
 קיום הכל לעד ולנצח נצחים סימן לדברים הללו ידמז להם בתורה שסת
 ימי המעשה כששי נכרא אדם וגמר מעשיו כשביעי בשבת כך מלכות האומות
 בעולם חמשה כנגד יצירת תופות ושרי המים ושאר דברים ותופסת מלכות

כשמי מעט כנגד יצירת כהמה ומיה שכבראו בתחלתו ומלכות בית דוד באלף
השמי כנגד יצירתו של אדם שמכיר את בוראו ומוסל בכולם ובסוף אותן אלף
יהא יום הדין שכן אדם כידו' כו' ביום שביעי שבת שהוא התחל העו' הבא ואין
לזוכים בו קץ וסוף אלא מתקיימין ברצו' בוראם יתברך ויתעלה חפצו ורצונו
המקיימ' וכך ששת שני שבע שמה ושביעי שמה רמז לענין הזה הוא ומכאן
ילמוד החכם סוד היכולת ורע הענין בכללו וברוך היודע והמלמד אדם
דעת ומדרש רבי נחמיה מצינו ישב רבי ברכיה ודרש מאי האי דאמרו
העולם הבא ולא ידעין מאי קאמרוין העולם הבא מתרגמינן עלמא דאיתר
מלמד שקודם שכברא עלה במחשבה לברוא אור ונכרא אור גדול שאין כל
בריה יכולה לשלוט בו כפי הקבה שאין יכולין לסבלו לקח שביעית ושם לו
במקומו והשאר בגו' לעתיד לבא ואמר אם זכובזה השביעית וישמר והוא אותן
לחס זה לעולם האחרון והינו דכתיב העולם הבא שכבר בא קודם מקדם
ששת ימי בראשית הרא הוא דכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך פעלת
לחוסים כך נבר בני אדם פירם העולם הבא שכבר בא וזכר לשון תרגום
סגו שקורין אותו חכמים עלמא דאתי ללמד שהוא משמש וביאר שזה העולם
הבא הוא אור והוא האור שעלה במחשבה ונכרא קודם העולם הזה לומר שהו'
ההשגה האחרונה שאדם משיב ומתעלה וכך אמרו בבראשית ובה סאזו הזה
שאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו והוא ענין צפית המרכבה וכו'
משיגים אמתת הנבראים בכלל וזהו מסוף העולם ועד סופו וזהו לאוס
באור החיים ועוד אמרו שם במדרש רבי נחמיה בין הקנה וכפא הכבוד
המעוטת המהולל המאוסר הוא בית העו' הבא ומקומו חקוק בחכמה דבתי
ויאמר אלהים יהי אור וכל המדרש עדי' זכו לחיי העולם הבא שהוא הטוב
הגבו' ומאי כיה עניו של הקנה דכתיב ונבה כאור תהיה וגו' שם ככאן בית
העולם הבא ככפא הכבוד מקום הנשמות בעלמין כמו שאמרו בערבנות ששם
נשמותיהן של דייקים ושם מלאכי השרת וכפא הכבוד כדאיתא במס' חגיגה
שם מקום העולם הבא חקוק בחכמה להודיע השגתם לאור הראשון שנקרא
חכמה דכתיב כי נר מצוה ותורה אור וכתיב חכמת אדם תאיר פניו ואי
איפסר לפרס ויתר מזה ומהיקרו דברי הרב הגדול רבי משה זל במלות
קדרות וארוכות שכתב בזה העולם בפרק הלך אמר כי העולם הבא יוכלו
נשמותינו שם מסודית הבורא כפי שיכולו בעולם הזה מקורות הכוכבים
והגלגלים או יותר וכך אמרו זל העולם הבא אין בולא אכילה ולא שתיה אלא
דייקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן רוצה לומר קיום הנפש היודעת בקיום
הדבר הירועלה והיותה היא והוא דבר אחר כמו שאמרו מביני הפילוסופים
בענין יאריך ספורו ומה שאמרו נהנין מזיו השכינה כונתם לומר כי הנפש

לכא

ההם ינעמו במה שיסכלו וירעו משוד האל אם כן הגמול הטוב ותכלית הכונה
הוא שיביע האדם אל המלאך העליון ויהיה נכנס בכלל האור וקיום הנפש
כמו שאמרנו יהיה עד לאין תכלית בקיום ההוא יתברך כי הוא סבת קיומה
והשגחה אותו אלנו דבריו הרב זל והם דברים טהורים וכבר באו כלם בדברי
הכותינו זל כי הזכיר ענג הנפש בקיומה ושם אותה עד כתיב החיות הקדם
וגמלאים כמו ששמוהם זל עזאז תחת כסא הכבוד וחקקו עקמונו והוא
ההשגחה בעצמה והגמול השלם וכך הזכירוהם זל קיומה בקיום חיות ומלאכי
לכתותיהם במה שינעמו מהשגחה כמו שדרשו בכתוב שנאמר באור פני מלך
חיים וכמו שכתבנו למעלה מדבריהם זל והזכירו ענין קיומם בקיום הדבר
הידוע להן והיות הוא וקן דבר אחד והוא פירמה שנאמר בתורה ולדבקה בנו
ואומר והיותה נפש אדני בצורה בצורה החיים את ייאלהיך ומכאן בא דעקיב
גמול את ייאלהיך תירא לרבות תלמידו חכמים והכותינו זכרו לברכה הם
שהקיניו פירשו דרך ענין היומור הזה ולא שיביע אדם ליריע מהותו שהיריע
הוא הזכו בעצמו ועל זה אמרו כל הכסאיים בלן לא כתנכחו אלא לימות המשיח
אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך ועשה ננו המימרא הזכירה הרב
אכרו לברכה ופירש ואמר כבר הודיענו חכמים הראשונים שמוכת העולם
הבא אין בה באדם להשיגה על כנוריה ואין יודע גדלה ויפיה אלא הקבה
לברו : הנה דבריו הרב במעלת זה העולם הבא וכענין שלו דברים
כבונים הם אין לנו אלא להודות בהן ולסבח מעלתן לבעליהן זכרו לברכה
ועוד כתב בתשובת סאלהומה שהסבמו חכמי יון וחכמי המערב נכנס
שהנפש צורה בלא גולם ולא גוף אבל טהור ונורא המקור הדעת ואינה צריכה
לגוף לפיכך כשיאבד הגוף לא תאבד היא אלא עומדת בעצמה וקיימת כמו
המלאך והחיות וחיה באורו של עולם והוא עולם הבא גם זה לשונו :
אבל מכל מקום שנה עלינו סדרי הקבלה כי עשה זה העולם עולם הנשמות
ואין לגוף בו חלק כמו שפירש בכמה מקומות מספריו וכן יראה מדבריו
שהוא משנה עלינו זמנו של העולם הבא והוא לדעתו בא לאדם אחרי מיתתו
מיד והוא הענג והקיים שקדונו אכחנו אותו גן עדן כך כתב בספר המדע זה
שקראו אותו חכמים העולם הבא מפני שאינו מצוי עתה וזה העולם אבד
ואחר כך יבא אותו העולם אין הרבר כן אלא הרי הוא מצוי ועומד כמו ש
אשר נשמת פעלת ולא קר אשה העולם הבא אלא שאותן החיים באין לו לאדם
מיד אחר חיו העולם הזה שאינו קיימים בו גוף וכנסם וזהו הנמשא לכל אדם
בראשונה נראה מדברים הללו שעולם הבא הוא עולם הנשמות המביע
להן אחרי מיתת הגופות מיד : עוד כתב העולם הבא אין כוונת
נגיף אלא כנסות הנדיקים כלבד בלא גוף כמלאכי השרת הואיל ואין בויות

אין בן לא אכילה ולא שחיה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם זריקין
 להם בעולם הזה ולא יארע כו' דבר מן הדברים שארעין לגוף בעולם הזה
 כגון יסיבה ועמירה ושינה וראיה ועצב ופחוק וכיוצא בהן כך אמרו חכמים
 הראשונים שהרב אין בן לא אכיל ולא שחיה ולא תשמי' אלא דריקין יפכו ונעשו
 כראשיהן ונהניין מזיו הסכינה הרי נתבאר לך שאין סם גוף לפי שאין
 סם לא אכילה ולא שחיה זה שאמרו דריקוס יסביין על דרך החידה הוא
 כלומר נפשות הדריקין מצויות סם כלל עמל וביעה וכך זה שאמרו עגורותיהן
 בראשיהן כלומר דעה סידעו סבגללה זכו לחיו העולם הבא מצויה עמהן
 והיא העטרה שלהן ומתוזה שאמרו וכתבן מזיו הסכינה סידעין ומטובין
 מאמתת הקבה מה שאינן ידעו והוא בגוף האפל והספל ועוד האריך
 הרב זל לבאר ולהביא ראיה סביב העולם הבא הם נפשות בלבד בלא גוף
 כפרק חלק וכמבלה של תחיות המתים שלו ענין גן עדן אצלו הוא מקום
 מפלגי הארץ כשסעב בו האלמים האילנות ומיני הצמחים המועלים תועלות
 גדולות ועתיד לגלותו לכי האדם יורס דרכו וינעמו בו בימות המשיח או
 בתחיית המתים כגוף כמו בעל הזה ותענבויו באכיל וסביבה ורחיב וזה
 אינו תכלית הגומל כמו סביאר הרב זל אבל העול' הבא עולם הוא והוא טבעי
 ומכאן של העולם כלומר קיום הנפש והתמה מזה מאחר שהוא מאמין
 בעולם הבא הוא ההוה לאדם אחרי המות מיד מה צדך אליו לראיות והכרעו
 שאין באותו העול' גוף אלא נשמות בלבד תלמיד קטן סביבאל ודע שהדרי
 הנפטר נפשו בטוב תלין בטוב העולם העליון בלא גסם וגוף כלל ואין טובתו
 באכילה ושחיה ושיכה ותשמיש שאין הנפש בעלת הגאות הללו אלא בזיו
 הסכינה היא מתקיימת כענין שנא' והלך לפניך דרקך כבוד וי' יאספך ורכי'ו
 הללו אעפ' שאין דרך סודס ידוע אלא ליחידים ואין מטיב אותם על
 אמתתמה שהם אלא ארון יתברך דרכיהם פשוטים לכל ולמה הוצרך הרב
 זל למה סכתב מגלת תחיית המתים אבל החיים שאין אחריהן מות הוא
 חיו העולם הבא כעבוד שאין גוף כי אנו מאמינים והוא הכבין לדעת
 כל בעלי דעת כי בני הע' הב' נפשות כלל גופות כמו המלאכי' נהר איה על זה
 כי הוא מחובר מכלי הסמוס לפעולות הנפש והגוף בכללנו דרך מציאותו
 כעבוד תכלית אחת רוצה לומר אכילת המזון כדי לקיים הגוף ולמנוח
 ממנו רמינו למען יתקיים מין וכסתת'ק התכלית ההוה ולא יהא
 צריך אליה בעולם הבא כמו שאמר המון החכמים סביאר אן בנאכילה
 גסתיה ולא תשמיש אס כן הם רוצים לומר שאין בגוף כי האל יתברך
 לא יצוה דבר רק ולא יעשה דבר אלא בגלל דבר וחלילה לו מהיות פעליו
 הכפוחים כפועל עבדו אלילים עונים להם ולא יראו אזנים להם ולא

וְשֵׁשׁ כֶּן הַבּוֹרָא בְּעֵינֵי אֱלֹהֵי הַחוֹסְבִים כִּי יִבְרָא אֲבָרִים אֵלֶּה לְעִנְיָן
 בְּכֹס וְאֵלֵי כִּנֵּי הַעוֹלָם הֵבֵא בְּעֵינֵי אֱלֹהֵי הַחוֹסְבִים אֵינֶם כְּעֵלֵי הַחוֹסְבִים כִּי אִם
 גּוֹפִים וְזֵלֵלֵי הַסֵּעוּלִים אֲנִי עֹמְדִים אֲנִי קוֹמֹת מְרֻנְעוֹת אֲנִי דַעַת אֱלֹהֵי הַסֵּכְלִי
 כִּי אִם שְׂחוֹק לְכָל הָעַמִּים מִי יִתֵּן הַחַרְשֵׁי יַחֲרִישׁוּן וְתִהְיֶה לָהֶם לְחִמְקָה כָּל אֱלֹהֵי
 דְבָרֵי הָרֵב וְעוֹד נֹסֵף עֲלֵיהֶם דְּבָרִים רַבִּים וְעַכְשָׁו נִתְמַה עֲלֵינוּ אַחֲרָיִם הֵיזֵא
 יֵאֱמִין כְּפִירוֹם הַעוֹלָם הַבֵּא הַעוֹלָם הַבֵּא לְנַפְשוֹת אַחֲרֵי מִיתַת הַגּוֹשְׁפּוֹת
 מִיָּד מֵהַ צָרָךְ לְהַכְרֵעוֹת הָאֵלֶּה הֵלֵא דְבָרֵי יְדוּעָה לְכָל וּמִשׁוֹרֵם סִבְבָה כִּתְעַרְטֵל
 הַנַּפְשׁוֹת מִן הַגּוֹף הַמֵּת וְהִיחִיאוּהוּ לְרַקְכוּן וְהַכְּתוּב מַעֲרִיב וַיִּסּוֹב הַעֲפָר אֶל
 הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תִּסּוֹב אֶל הָאֲלֹהִים אֲסַר נִתְנָה אֲבָל יִרְאֶה מְכוּנַת הָרֵב
 זֶל הַעוֹלָם הַבֵּא אֲזַל מִשְׁמַשׁ לְכָל עוֹלָמֵי הַנַּפְשׁוֹת וְלְכָל הַמְּבַעֲלֵיהֶן לְעַד
 עַד וְהִנֵּה יֵאֱמִין בְּאֵמֶת סִתְּחִיית הַמֵּתִים שֶׁהוּא עֵיקָר מִעֵיקָרֵי הַתָּוֶה הַכּוֹנֵה
 כִּי שֶׁתִּשׁוּב הַנַּפֶּשׁ לְגוֹף בְּרִצּוֹן הַבּוֹרָא וַיִּצְאוּ הַנַּפְשׁוֹת מִן הַעוֹלָם הַבֵּא וַיִּסּוּבוּ
 לְגוֹף בְּיָמֵי הַתְּחִיָּה וַיִּתְעַדְדוּ הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּם הַזֵּיכִים בְּטוֹבַת הַעוֹלָם הַזֶּה בְּיָמֵי
 הַמַּשִּׁיחַ וַיִּזְכּוּ כִּי לְמַעַלְתָּהּ עֲלִיזָה מִמַּעַלְתָּם הַרְאִינוּהָ אֲבָל אַחֲרָיִם כִּי יִבְאֵר הָרֵב
 זֶל מִיתָה עַל הַמַּשִּׁיחַ וְעַל דְּוִירוֹ וַיְהִי נַפְשׁוֹתֵיהֶן כְּטוֹב הַעוֹלָם הַבֵּא בְּלֹא גּוֹף כְּמוֹ
 שֶׁהָיוּ מִתְחַלְתֵּהּ בְּמַעַלְתָּהּ גְּדוּלָה מִמֶּנָּה שֶׁזָּכּוּ לָהּ בְּמַצוֹת שֶׁעָשׂוּ בְּזִמְן הַתְּחִיָּה זֶה
 וְתִקְוִים לָהֶם לְנַצְחָה וְהִנֵּה אֲרִיבוֹת הָרֵב זֶל כִּהְרִבּוּתוֹ דְּבָרִים לְהַכְרֵעַ סִבְבֵי
 הַעוֹלָם הַבֵּא אֵינֶן גּוֹף לְפָנָיִם עֲנִינִים כִּי הוּא יוֹדֵעַ אֲנָשֵׁי קְבֻלָּתוֹ יֵאֱמִינוּ שֶׁאֵין
 אַחֲרֵי הַתְּחִיָּה מִיתָה עַל פִּי מֵהַ סֵּדֵר שֶׁנִּבְלַע הַמּוֹת לְנַצְחָה וְאִמְרוּ מֵתִים שֶׁעֲתִיד
 הַקְּבָה לְחַיּוֹת טוֹב אֵינֶן חוֹזְרִין לְעַפְרָן וְזֶה הַדְּעַת בְּנֵי הַעוֹלָם הַבֵּא אַחֲרֵי
 הַתְּחִיָּה יִהְיֶה כְּעוֹלָם הַהוּא בְּיוֹפֵתָם וְהָרֵב מִבְּטָל זֶה הַדְּעַת כָּל וְכֻלָּתוֹ וְעַל זֶה
 חָלְקוּ עֲלֵינוּ דְבָרִים מִחֲכָמֵי הַדּוֹרֹת הָאֵלֶּה עַל הַכּוֹנֵה הַזֶּה אֲתָם כְּמוֹ שִׁימְצֵא בְּדִבְרֵיהֶם
 כִּי עַל עוֹלָם הַבֵּא אַחֲרֵי הַמִּיתָה לְנַפְשׁוֹת לֹא יִחְלֹק כָּל אִישׁ חֶסֶד אֲנִי שֶׁאֵינוֹ חֶסֶד
 וְאִין צָרָךְ כִּי לְכָל עֵינֵי הַדְּבָרִים שֶׁכֵּתֵב הָרֵב כְּכַמְהָ מִקּוֹמוֹת כִּי דָבָר מִשׁוֹרֵם
 הוּא שֶׁאֵין לְגוֹף כִּי חֶלֶק וְחֻזֵת וְעוֹד יִכּוּיֵן הָרֵב זֶל לְעֵינֵי שֵׁנִי לְהַחְזִיק בְּנַפֶּשׁ
 בְּעֲמָה שֶׁאֵינָה גּוֹף וְלֹא כַּח גּוֹף אֵלֶּה שֶׁכָּל כְּבֹדֶל כֵּתֵב הַמֵּלָכִים וְכֵן אֲמַרו
 בְּמַגֵּל תְּחִיית הַמֵּתִים וְהַגּוֹרֵם כָּל זֶה מֵהַ שִׁיעָלָה בְּמַחֲשַׁבְתֵּי הַהַמוֹן כִּי אֵינֶם
 מֵאֲמִיכִים שִׁים מִצִּיאוֹת קִיּוּמֵת אֵלֶּה לְגוֹף מֵהַ אֶךְ מֵהַ שֶׁאֵינוֹ גּוֹף לֹא מִקְרָה
 בְּגוֹף אֵינוֹ מִצִּיאוֹת בְּדַעַת הַנְּכַעֲרִים מִדְּעַת וְעַל כֵּן יֵאֱמִינוּ דְּוָם כִּי הַבּוֹרָא
 גּוֹף אֵינוֹ מִצִּיאוֹת לְפִי מַחֲשַׁבְתָּם אֶךְ הַנְּקָרָאִים חֲכָמִים בְּאֵמֶת לֹא כְּמֵלֶךְ עוֹבְדֵת
 נִדְרַע לָהֶם בְּמוֹפְתֵי כִי כָּל כְּבֹדֶל מִתְּגַלְּלוֹת הַגּוֹף הוּא יוֹתֵר חֹזֵק מִצִּיאוֹתוֹ מִמֵּי
 שִׁים לֵב גּוֹף • וְעוֹד לֹא נִכּוֹן לִומר יוֹתֵר חֵיִים אֵלֶּה מִצִּיאוֹת הַכְּבֹדֶל הוּא
 הַצִּיאוֹת הָאֲמִיתִי כְּעוֹבֵד אֵלֶּה יִשְׁיָהוּ דָבָר מִמִּקְרָה הַשְּׁנוּיִים וְהֵם הַחֲכָמִים
 סִתְּבַרְרָה לָהֶם בְּמוֹפְתֵי כִי הַבּוֹרָא אֵינוֹ גּוֹף וְעַל כֵּן הִיא מִצִּיאוֹתוֹ בְּתַכְלִית הַקֵּץ

וכן לא כבדו נבדל רוצה לומר המלאכים והסכל הוא במציאותו יותר תקיף
 קיים מכל בעל גוף . ועד כאן כאמין כי המלאכים אינם גופים וכי בני
 העולם הם כפחות נבדלות ועוד אמרו ז"ל . ואך יעלה על לב אים
 שיבינו אלה הסכלים כי המלאכים הם נבדלים מן הגוף ועצם מציאותם רצו
 לומר מציאות המלאכים נבדל העולם הכא יחשבו אלה כי לא יודע מציאותם
 אלא בקבלה מדר התורה וכי אין דרך מעיד על מציאות המלאכים ועל קיום
 הנפשו וזו המלה מורה לך מדברי הרב ז"ל ופי' הע' שהיא קיום הנפשו בלבו
 אחרי המות והוא דבר המתברר להם במופת ועיון בלא קבלה כי ענין הע' ה
 אחרי התחייה באמת צריך הוא לדברי התורה ופירוש הקבלה והנה כתב
 אמית הרב ז"ל בפירוש הע' וכוונתנו אכחנו וכאמת תמצא למקצת חכמי
 ספרד בחכמי חכמותיהם וכתפלתם שהם מסכומים לדעת הוא שהע' ה
 הוא עולם הנשמות : ולא בן גבירול ז"ל אומר בתפלתו תחת כסא כבודך
 מעמד לכפשות חסידך וכו' נועם בלי תכלית וקשקה והוא הע' : וכן
 יתפלל בענין העולם הזה תוציאני אל הע' בשלום תביאני : אכל
 לנו שומעים שאמרו בהלכה והבאנו הדבר בראיות מדברי ר' ז"ל ושוב
 מצאתי לבאון ז"ל רב בערי שפי' ספר דניא שהוא אומ' כדכרנו
 בפירו' הע' וקבלת ראשונים הוא תורתם אל תשכח
 ואמר אין כינינו דרך בשני השמו' והכל מודי

בתחת המתים ובקיום הזמן הוא

בכלליו ופרטיו כמו שפירשתי

זולתי דע' רכינו משה

ז"ל סניתקצב

לזמן

התחיה ומחזור הכל לעולם הנשמות כמו שנוכ' למעל'

ואכחנו מקיימים אנשי תחיה לעדי עד מימ'

תחיו המתים לעול' הכא שהוא עולם

סכולו ארץ וארץ רחמי זכנו

למוכ' אשר צפ' ליראיו

ופעל לחסידיו

ועבדיו

למען רחמי

ואחסדיו

אמן

קדוה יתקדש ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל
 ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל
 ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל
 ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל ויגדל

פסק עינוך	ילוד אשה :	ובן אדם	והעירה :
נמה יתרון	לעינוך אס :	יסכה היא	ונסברה :
נמה יתרון	לך שמש :	וירח בעת	קדרה :
נמה יתרון	פעולתך :	ולקבל	מסברה :
קנה חכמ'	קנה בינה :	ועל הכל	קנה תורה :
והיא מבן	להולכי תנס :	והיא צנה	וסומרה :
סלח ירך	לחך כוסך :	גאס מטח	וגאס קצרה :
וגאס הכיס	הלא תרוק :	והמעיה	הלא חסרה :
פסק עינוך	האה ביתך :	אשר כתמ	לאה אורה :
באודספר	מאר יקר :	להורות איש	ולחיסרה :
והר' אברס	והאשקי :	בכניו	סמו נקרה :
סהזואו	והרפוסו :	במומונו	להאירה :
בכך נסלס	בחרש תשרו :	סנת הסו'	ונגמרה :
מלאכה זאת	כיום בול :	והגורס	היתה אורה :

כלל המורה על ספר חסדיו

188

אגרת סמלח הרב זל מירוסלם עיר
הקדש' בימינו תבנה ותכונן
לבנו האהוב

יברכך יי

בני נחמן וראה כטוב וירושלם וראה בני
לבניך : וכסלחנו של אברהם אבינו יהיה
סלחתיך : בירושלם עיר הקדש אני בנתב אליך ספרי זה כי שבת והגור אה לצור
יסעי זכיתי וכאתי לשלום ביום תשיעי לירח אול ועמדתי נה בשלז' עד מחרת
יום הכפורים אשר פני מועדות ללכת לחברון העיר קברות אבותינו
להשתטח כנגדם ולחצוב לי שם קבר בע"ה : ומה אגיד לכם בענין הארץ כי
רבה העזוב וגדל השממון וכללו של דב' כל המקוד' מחברו חרב יותר מחברו
ירושלם יותר מרבה מן הכל והארץ יהודה יותר מן דגליל ועם כל חרבה
היא טובה מאד ויוסביה קרוב לאלפים ונוצרים בתוכה כשלם מאות פליטים
מחרב השולטן : ואין ישראל בחיובם כי מעת באו התתרים ברהו משם ומחס
סנהרגו מחרבם רק שני אחים צבעים קונים זביעה מן המושל ואליהם יאספו
עד מנן מתשללים בנותם בשבתות והנה זרזנו אותם ומצאנו בית חרב בנוי
בעמודי שיש וכיפה יפה ולקחנו אותו לבית הכנס' כי העיר הפקר וכלה רוזה
לזכות בחרבו' זוכה והתנדבנו לתיקון הבית וכבר התחילו ושלחו לעיר שכם
להביא משם ספרי תורה אשר היו מירושל' והבריוחם שם בנול התתרים והג'
זיכנו בית הכנסת ושם יתפללו כי רבים באים לירושלם תדיר אנשים ונשים
מדמשק וזובה וכל גלילת הארץ לראות בית המקדש וללכות עליו ומי שזכנו
לראות ירושלם כחרבנה הוא יזכנו לראות בנינה ותיקונה בטוב אליה
כבוד השכינה ואת בני ואחיה וביית אביך כלכם חזכו בטוב ירושלם וכנחמת

ציון אביכם הדואב וסוכה רואה וטמח מסה בד' נחמן זל
נתקרא לי לשלום בני ותלמיד ר' משה בר' שלמה אחי
אמך הכני מביד לגבי עליתי אל הר הזיתים
המנון כנגד הר הבית והסמוך לו אין
בניה אלא עמק יהושפט ושם
כנגד בית המקד' קראתי

חרוזותי

בכסיה רבה כאשר נבא ומי שטכנ' שמו בבית המקדש
יסגור וירבה שלומכם עם שלל כל קהל עירכם
המכבוד והקדוים לערו עד ולנכח
נחמים יגדל שלתם אמן .

שם המורה ל' שיהיה חכם
 ויבין חכמת אלהים
 ויחזקת

כנשרים ירדו ולא יתעו ולכו לא יטעפו:

הבן יבין
 ויבין חכמת אלהים
 ויחזקת

ותשלם המלאכה בחדש תשרי שז'
 לפק פה פיררר אשר תחת ממשלת
 הדוכוס דון אירקונו דאוסטי
 הרביעי זרה בכיתה ה'
 אברהם זנו ז' אוסקי
 ועד הנה עורנו
 הכן יעזרנו
 להרכיב
 תורה
 בישראל והיינו גם אנחנו
 ממדריקי הרכיס נחפנו
 בירנו ינלח
 אמן

